

Gemeente Dantumadiel

Groenstructuurvisie

Augustus 2025

Vitaal groen is van levensbelang!

Gemeente Dantumadiel

Groenstructuurvisie

Colofon

Opdrachtgever:

Burgemeester en Wethouders

Opgesteld door:

Nico de Jong, Beleidsmedewerker Groen, Gemeente Dantumadiel

Met medewerking van:

Stephanie Nijsten, Witteveen groenprojecten en advies

Wesley Baas, Witteveen groenprojecten en advies

Versiedatum: Augustus 2025

Kenmerk: 2025-199315

Status: Definitief

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1	Aanleiding – Waarom een groenstructuurvisie?.....	5
1.2	Doelstelling.....	5
1.3	Afbakening	5
1.4	Raakvlakken met ander beleid en programma's	6
1.4.1	Wettelijke en beleidskaders	6
1.4.2	Maatschappelijke kader	6
1.5	Leeswijzer	7
2.	Waarden van het groen	8
2.1	Recreatieve- en gebruikerswaarde	9
2.2	Gezondheidswaarde	10
2.3	Educatieve waarde.....	10
2.4	Natuurwaarde en biodiversiteit.....	10
2.5	Ruimtelijke waarde	11
2.6	Cultuurhistorische waarde.....	11
2.7	Functionele waarde	12
2.8	Technische waarde	12
2.9	Economische waarde	12
2.10	Maatschappelijke waarde.....	13
3.	Visie en ambities	13
3.1	Visie op de groenstructuur	13
3.2	Landschap en cultuurhistorie vormen de basis	13
3.3	Vitaal en beleefbaar groen	14
3.4	Ambitie	16
3.4.1	Duurzaamheid en klimaatadaptatie	16
3.4.2	Biodiversiteit.....	16
3.4.3	Landschap en cultuurhistorie	16
3.4.4	Recreatie en gezondheid	17
3.4.5	Educatie.....	17
4.	Analyse van de groenstructuur.....	17
4.1	Analyse op landschappen	17
4.1.1	Woudenlandschap	18
4.1.2	Veenweide-miedenlandschap	20
4.1.3	Terpenlandschap.....	21
4.2	Onderdelen groenstructuur	22
4.2.1	De hoofdstructuur	23

4.2.2	De secundaire structuur	26
4.2.3	Overige groenvakken en groenobjecten	27
4.3	Analyse huidige ambities.....	28
4.4	Analyse per dorp	29
4.4.1	Damwâld.....	29
4.4.2	De Westereen	31
4.4.3	Feanwâlden	33
4.4.4	Broeksterwâld	35
4.4.5	Rinsumageast	37
4.4.6	Wâlterswâld	39
4.4.7	Driezum	41
4.4.8	De Falom	43
4.4.9	Readtsjerk.....	45
4.4.10	Sibrandahûs	47
4.5	Conclusies analyse	49
5.	Keuzes bij de ambities.....	49
5.1	Duurzaamheid en klimaatadaptatie.....	49
5.2	Biodiversiteit.....	52
5.3	Landschap en cultuurhistorie	57
5.4	Recreatie en gezondheid	58
5.5	Educatie	60
5.6	Kansen per dorp.....	61
6.	Vervolg	61
6.1	Omgevingsplan	61
6.2	Monumentale bomenlijst	61
6.3	Ecologische hoofdstructuren	62
6.4	Kapvergunningen bomenverordening	62
6.5	Programma's	62
7.	Literatuurlijst	63
8.	Bijlagen	64
8.1	Bijlage 1 – Toelichting beleidskaders	64
8.2	Bijlage 2 – Kansen per dorpskern	66

1. Inleiding

1.1 Aanleiding – Waarom een groenstructuurvisie?

Een groenstructuur verwijst naar de gehele groene ruimte in een gebied. Dit betreft niet alleen bomen en grasvelden, maar ook boomspiegels, speelplaatsen, parken, struweel, bermen, houtwallen, bosplantsoenen en natuurgebieden. Een stabiele groenstructuur die in balans is met de omgeving, is dan ook van significante waarde; het zorgt voor verkoeling tijdens warme dagen, het vermindert overlast na zware regenbuien en het bevordert de biodiversiteit in de gemeente. Daarnaast draagt groen bij aan de eigen identiteit van een gebied, een prettige leefomgeving, het vermindert stress en vergroot de waarde van onroerend goed. De kwaliteit van de groenstructuur is daarom van groot belang voor de woon- en leefomgeving.

De gemeente Dantumadiel heeft in 2003 een Landschapsbeleidsplan opgesteld om het behoud en de ontwikkeling van de kwaliteit van het groen in het buitengebied vast te stellen. In het Landschapsbeleidsplan wordt een analyse en een visie gegeven van het landschap en het landschappelijk groen. Aan de hand van deze bevindingen wordt richting gegeven aan het behouden en ontwikkelen van het buitengebied. Om op eenzelfde manier richting te kunnen geven aan de ontwikkelingen in de groenstructuur binnen de dorpskernen, is in 2013 een groenstructuurplan vastgesteld. Na een samenwerking tussen de gemeenten Dantumadiel en Noardeast-Fryslân is de gemeente Dantumadiel sinds 1 januari 2024 weer een zelfstandige organisatie. Met deze nieuwe start is gekozen om de visie en ambities van de raad vast te leggen in een geactualiseerde groenstructuurvisie. Deze visie gaat dan ook in op zowel het openbaar groen in het buitengebied als het groen binnen de bebouwde kom van de gemeente Dantumadiel.

1.2 Doelstelling

In deze groenstructuurvisie worden de analyse, visie en ambities uiteengezet met het oog op de lange termijn (2026-2036). Hiernaast geeft deze visie inhoudelijk inzicht in het belang, nut en noodzaak voor behoud, versterking en bescherming van de huidige groenstructuren. Het doel is een toekomstbestendige groene leefomgeving waar ook de gevolgen van klimaatverandering en biodiversiteitsverlies in opgenomen zijn. Want: vitaal groen is van levensbelang.

1.3 Afbakening

In deze visie zullen de volgende beleidsthema's uitgewerkt worden in relatie tot groen:

- Duurzaamheid en klimaatadaptatie
- Biodiversiteit
- Cultuurhistorie
- Recreatie en gezondheid
- Educatie

Deze groenstructuurvisie geeft kaders voor:

- Nieuwe ontwikkelingen in het kader van klimaatadaptatie en biodiversiteit.
- Leidraad bij ruimtelijke ontwikkelingen en hoe groen adequaat meegenomen kan worden.
- Prioritering, budgettering en investeringen.
- Leidraad voor renovatie en vervanging van openbaar groen.
- Behoud en bescherming van groenstructuren.

Deze groenstructuurvisie gaat niet over het groen in natuurgebieden in het buitengebied. De reden dat dit groen in deze visie buiten beschouwing worden gelaten, is omdat dit groen wordt beheerd door andere terreinbeherende organisaties zoals Staatsbosbeheer en It Fryske Gea. Voor deze gebieden verwijzen wij graag naar de visies opgesteld door Provinsje Fryslân.

Met deze nieuwe groenstructuurvisie moet groen – net als wegen en riolering – een prominente rol krijgen en als gelijkwaardige meedoen bij nieuwe ontwikkelingen en herinrichtingen. Om het openbaar groen te waarborgen, is het namelijk van groot belang om aandacht te hebben voor zowel de aanleg van nieuw groen als het onderhoud en de verbetering van de bestaande groenstructuur.

In dit plan is geen kostenraming opgenomen. Voor een gedetailleerde raming en meerjarenplanning zal op basis van deze groenstructuurvisie een programma worden opgesteld. Hierin worden alle benodigde ingrepen in beeld gebracht. De factor tijd is hierbij de variabele voor politieke keuzes. Het programma met een looptijd van 5 jaar wordt opgesplitst in twee delen:

- Deel 1: Programma groenstructuur 2027-2031.
- Deel 2: Programma biodiversiteit 2027-2031.

Om de programma's te realiseren, worden de plannen geconcretiseerd door ze door te zetten in een meerjarenplan. Hier wordt zowel een kostenraming als een planning in opgenomen. Binnen deze plannen kunnen het geplande onderhoud en de reeds voorgenomen reconstructies binnen de groenstructuur als leidraad dienen voor de planning. Waar mogelijk worden koppelkansen benut en lopen ontwikkelingen en aanpassingen parallel om de uitvoering van de planning haalbaar te maken.

1.4 Raakvlakken met ander beleid en programma's

De inhoud van deze groenstructuurvisie sluit aan op zowel gemeentelijke, provinciale en landelijke wetgeving en staat in lijn met relevante wet- en regelgeving. Naast de wettelijke kaders, is ook rekening gehouden met maatschappelijke kaders en ander relevant beleid van de gemeente. Een overzicht van de kaders staat weergegeven in figuur 1. Een aantal van deze kaders wordt in bijlage 1 kort toegelicht.

1.4.1 Wettelijke en beleidskaders

Landelijk	Provinciaal	Gemeentelijk
Omgevingswet (met daarin o.a. opgenomen de erfgoedwet en wet natuurbescherming)	Omgevingsverordening Fryslân (2022)	Algemene Plaatselijke (bomen) Verordening (met monumentale bomenlijst) (2014)
	Friese Bomen- en Bossenstrategie (2022)	Bestemmingsplannen Omgevingsplan
	Provinciaal Programma Herstel Biodiversiteit (2021)	Ontwerp Omgevingsvisie (2023)
	Visie Fryslân Klimaatbestendig 2050+ (2023)	Landschapsbeleidsplan Dantumadiel (2003)
		Groenstructuurplan (2013)
		Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma Dantumadiel (2024)
		Gemeentelijk rioleringsplan 2022-2026 (GRP)

Figuur 1. Overzichtstabel met landelijke, provinciale en gemeentelijke wetgeving

1.4.2 Maatschappelijke kader

De Sustainable Development Goals (SDG's)

De SDG's omvatten zeventien doelen waarmee we de wereld een betere plek kunnen maken. Het streven is om deze doelen uiterlijk in 2030 te behalen. De SDG's vormen een mondiaal kompas voor uitdagingen als armoede, onderwijs en de klimaatcrisis en zijn ontwikkeld om een groenere, eerlijkere en betere wereld te bouwen.

Figuur 2. De Sustainable Development Goals (SDG's, bron: <https://duurzaamheidindeklas.nl/sdgles/>)

Deze groenstructuurvisie speelt een rol in het bereiken van deze doelen. Het meest relevante doel is SDG 15: Leven op het land. Dit doel gaat over bescherming, herstel en duurzaam beheer van het leven op het land in al zijn vormen. Bescherming en herstel van ecosystemen en biodiversiteit dragen op hun beurt bij aan de weerbaarheid van de fysieke leefomgeving. Wanneer de SDG 'Leven op het land' behaald wordt, biedt dit ook oplossingen voor een toenemende bevolkingsdruk, intensivering van landgebruik en de gevolgen van klimaatverandering.

Daarnaast zijn er vanuit deze groenstructuurvisie ook raakvlakken met SDG's 3, 11 en 14. SDG 3 gaat over een goede gezondheid en welzijn voor iedereen. Een stabiele groenstructuur en kwalitatief hoogwaardig openbaar groen speelt een belangrijke rol in de gezondheid en het welzijn van de gebruikers van de openbare ruimte. SDG 11 refereert naar duurzame steden en gemeenschappen. Een goede groenstructuur is een cruciale bouwsteen voor duurzame gemeenschappen, zoals woonkernen, die bestand zijn tegen de gevolgen van klimaatverandering. Tot slot gaat SDG 14 over leven in het water. Water en groen zijn nauw met elkaar verbonden: waterstructuren en -elementen spelen een grote rol in de ontwikkeling van een stabiele, weerbare groenstructuur.

1.5 Leeswijzer

De voorliggende groenstructuurvisie is opgebouwd in een aantal onderdelen. In hoofdstuk 2 worden eerst de waarden van het groen weergegeven. In hoofdstuk 3 wordt de visie omschreven en worden ambities geformuleerd aan de hand van een aantal thema's. Hoofdstuk 4 geeft een analyse van de groenstructuur. Keuzes bij de ambities en kansen voor de groenstructuur worden in hoofdstuk 5 uitgewerkt. In hoofdstuk 6 worden vervolgstappen geformuleerd. Zie tot slot hoofdstukken 7 en 8 voor de literatuurlijst en de bijlagen.

2. Waarden van het groen

Waarom is groen zo belangrijk?

De groenstructuur is van groot belang voor de fysieke leefomgeving en kwalitatief hoogwaardig groen speelt hierin een grote rol. Zowel op korte als lange termijn hebben investeringen in het groen een sterk positief effect op de omgeving. Bij het aanplanten van bomen is er bijvoorbeeld na verloop van jaren een positief effect op de leefomgeving te herkennen, terwijl het effect van doelgericht beheer van een park al binnen enkele jaren zichtbaar is.

Figuur 3. Foto van een beeldbepalende boom in het straatbeeld

Om de groenstructuur en haar waarden te kunnen waarborgen, is het van belang dat groen vanaf het begin van een ontwikkeling in de openbare ruimte wordt meegenomen. Denk hierbij aan het aanleggen van nieuwe riolering of infrastructuur. Om meer draagvlak te kunnen creëren voor het meenemen van groen in ruimtelijke ontwikkelingen, is het belangrijk dat we de verschillende waarden van groen begrijpen, erkennen en uitdragen. Het groen kent verschillende waarden die in categorieën te verdelen zijn. Echter, er zijn tussen deze categorieën veel raakvlakken, de waarden van het groen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De verschillende waarden van het groen worden hieronder per categorie uitgewerkt.

Figuur 4. De tien waarden van groen in gemeente Dantumadiel

2.1 Recreatieve- en gebruikerswaarde

Een groene omgeving faciliteert ontmoetingsplekken in de wijk, het stimuleert om naar buiten te gaan en bereikt hierbij alle sociale lagen binnen de gemeente. Daarnaast draagt uitnodigend groen bij aan beweging en recreatie in de openbare ruimte, denk hierbij aan wandelpaden, speelplaatsen, trapvelden en andere verblijfsgebieden waar mensen samenkomen en genieten van hun omgeving. Dit is bevorderlijk voor sociale cohesie, maar ook voor de gezondheid en het algemene welzijn van inwoners van de gemeente.

Figuur 5. Het Dr. J. Botkepark is een groene ontmoetingsplek in het dorp Damwâld

2.2 Gezondheidswaarde

Groen levert een grote bijdrage aan de gezondheid. Het is aangetoond dat een groene omgeving de mentale gezondheid bevordert en een positief effect heeft op cognitief functioneren.¹ Daarnaast stimuleert de aanwezigheid van een park of bos beweging en recreatie in de buitenlucht, waarbij groen tevens bijdraagt aan schone lucht.

2.3 Educatieve waarde

Openbaar groen speelt een belangrijke rol bij het overbrengen van kennis over planten, dieren en hun leefgebieden, evenals over biodiversiteit, ecologische processen en milieubehoud, zowel aan kinderen als volwassenen. Openbaar groen kan ook bijdragen aan historische en culturele educatie, bijvoorbeeld door mensen inzicht te geven in het ontstaan van het landschap en het behoud en herstel van groenstructuren die een verbinding vormen met dit verleden.

Figuur 6. Foto van educatief informatiepaneel in het Lauwersmeergebied

2.4 Natuurwaarde en biodiversiteit

Groen met een hoge natuurwaarde speelt een essentiële rol bij het behoud en de bevordering van de biodiversiteit. Dergelijk groen moet echter aan specifieke voorwaarden voldoen om optimaal te functioneren als leefgebied voor fauna en flora. Daarnaast moet het voldoende gevarieerd zijn om een geschikte leefomgeving te bieden voor verschillende soorten, en daarmee de biodiversiteit van de omgeving te versterken. Openbaar groen fungeert als een belangrijke schakel tussen natuurgebieden

¹ Bron = Reyes-Riveros et al., 2021; Ricciardi et al., 2022

onderling, én tussen natuurgebieden en kleine groene omgevingen zoals parken en bosjes. Het aanwijzen van ecologische zones vergemakkelijkt de migratie van dieren en bevordert de verspreiding van plantensoorten. Hierdoor ontstaat meer leefgebied voor een grote variatie aan soorten en speelt groen een belangrijke rol in het behoud en versterken van biodiversiteit. Deze verbindingen koppelen geïsoleerde natuurgebieden aan elkaar, waardoor ecosystemen veerkrachtiger worden en soorten een grotere kans krijgen om te overleven.

Figuur 7. Een groene omgeving vormt een leefgebied voor vele planten- en diersoorten

2.5 Ruimtelijke waarde

Groen draagt bij aan het versterken van de identiteit en herkenbaarheid van zowel het buitengebied als de dorpskernen. Door groenstructuren wordt de visuele samenhang tussen gebieden ondersteund, waardoor de unieke kenmerken van een omgeving beter tot hun recht komen. De aanwezigheid en vorm van groen beïnvloeden sterk de manier waarop mensen een centrum, woonwijk of weg ervaren. Groene elementen kunnen fungeren als herkenningpunten en bepalen mede de ruimtelijke kwaliteit en uitstraling van een gebied.

2.6 Cultuurhistorische waarde

Beeldbepalend groen vertelt ons niet alleen iets over het oorspronkelijke gebruik van een locatie, maar onthult ook historische verkavelingsstructuren zoals slootpatronen en houtsingels. Deze groenstructuren fungeren als een levend archief van de geschiedenis en verbinden ons met het agrarische verleden van de omgeving. Door eeuwenlange menselijke invloed hebben boeren het landschap gevormd, waarbij natuurlijke elementen en landbouw nauw verweven raakten.

2.7 Functionele waarde

Tussen de functionele en recreatieve-/gebruikswaarde van groen bestaat een zekere overlap. De functionele waarde van groen richt zich primair op aanvullende functies, zoals het verbeteren van de verkeersveiligheid en -geleiding, het creëren van privacy, het bieden van afscherming of het vervullen van een klimaatadaptieve rol. De bijdrage van groen aan klimaatadaptatie wordt in een veranderende wereld steeds belangrijker. Denk hierbij aan groen dat schaduw biedt, water vasthoudt of helpt bij het reguleren van temperatuur. Functioneel groen kan ook een historische laag hebben, bijvoorbeeld door een koppeling naar het verleden te visueel te representeren. Op oude kaarten, zoals uit 1900, is te zien dat beplanting langs wegen vaak een integraal onderdeel van het landschap vormde.

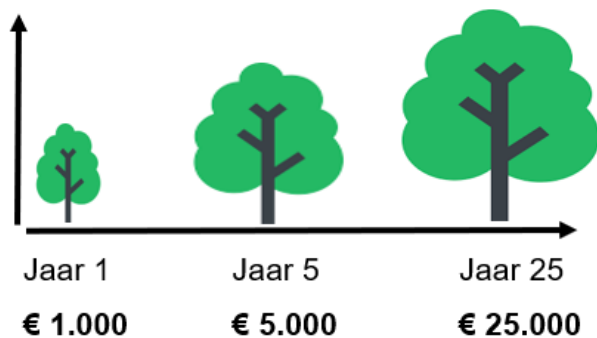
2.8 Technische waarde

De technische waarde van groenvoorzieningen wordt bepaald door de mate waarin deze schoon, heel en veilig zijn. Een goed sociaal en technisch ontwerp, gecombineerd met zorgvuldig beheer van straten en andere openbare ruimten, is hierbij van groot belang. Hier gaat het om de inrichting van wegen, zitgelegenheden, bewegwijzering, groen en water langs routes, beschutting tegen neerslag, demping van geluid en bomen voor schaduwvorming. Technische waardebepalingen verlopen vaak parallel aan andere waarderingen en zijn vooral gericht op het beheer en de praktische bruikbaarheid van groen. In tegenstelling tot de voorgaande waardebepalingen - zoals recreatieve, ecologische en functionele waarden - onderscheidt de technische waarde zich door haar momentopname en beoordelingsgerichte karakter.

2.9 Economische waarde

In tegenstelling tot andere kapitaalgoederen neemt de waarde van groen over het algemeen juist toe naarmate het ouder wordt. Bomen zijn hier een goed voorbeeld van. Bomen leveren namelijk diverse diensten die een economische waarde vertegenwoordigen. Bomen zorgen voor zuurstof, vangen water af, nemen vervuilende stoffen op en leggen CO₂ vast. Dit zijn voorbeelden van diensten die geld waard zijn. Er zijn verschillende methoden beschikbaar om deze waarde in euro's uit te drukken.

Figuur 8. Waardestijging van een boom als kapitaalgoed

In een groene omgeving is er niet alleen sprake van waardestijging voor bedrijven, maar ook woningen in deze omgeving zullen in waarde toenemen. Wanneer men vanuit een woning uitzicht heeft op groen en er op loopafstand groen aanwezig is, kan dit de waarde van een woning met wel 14% verhogen.² Een groene omgeving heeft een positief effect op de mentale en fysieke gezondheid van mensen. Gezonde mensen zijn minder vaak ziek, vallen minder vaak uit op het werk en recreëren meer in de omgeving waardoor zij doorgaans beter functioneren in hun dagelijkse leven. Zo kan groen de economische gezondheid van de gemeente bevorderen.

2.10 Maatschappelijke waarde

De gezamenlijke waarden van groen creëren een immense maatschappelijke betekenis die nauwelijks in geld uit te drukken is. Groenvoorzieningen dragen op veel verschillende manieren bij aan de sociale cohesie en het welzijn van de gemeenschap, hoewel deze voordelen niet altijd direct zichtbaar of tastbaar zijn. Groen nodigt uit tot ontmoeting en recreatie, versterkt de lokale identiteit en bevordert het behoud van de Fryske mienskip.

3. Visie en ambities

3.1 Visie op de groenstructuur

In de gemeente Dantumadiel zijn de woonkernen en het omliggende landschap nauw met elkaar verweven en is het landschap vaak goed zichtbaar in de woonkernen: van doorkijkjes naar het woudenlandschap tot de verbindende vaarten. De zichtbaarheid en herkenbaarheid van het landschap binnen en buiten de dorpskernen is een belangrijke basis voor onze visie op de groenstructuur in de gemeente.

Onze visie op de groenstructuur is gegrond in twee pijlers:

- **Landschap en cultuurhistorie vormen de basis**
- **Vitaal en beleefbaar groen**

3.2 Landschap en cultuurhistorie vormen de basis

De kracht van het openbaar groen in de gemeente ligt in de nauwe verweving tussen dorp en landschap, evenals tussen het groen binnen de dorpen en het omliggende landschappelijk groen. Deze groenstructuurvisie richt zich op de eigenheid van het gebied. De eerste pijler van deze visie is het behouden en versterken van de historische (ontginnings)structuren. De groenstructuur draagt hieraan bij door de lijnen in het landschap voort te zetten, waarmee de dorpen sterk verweven worden met het omliggende landschap. Enerzijds speelt de groenstructuur een centrale rol in het zichtbaar houden van de cultuurhistorie van het landschap, anderzijds vormen de cultuurhistorische ontwikkelingen in het landschap van de afgelopen eeuwen de kern van de groenstructuur. We onderscheiden binnen onze gemeente 3 landschapstypen. Het woudenlandschap, het veenweide-miedenlandschap en het terpenlandschap. Deze landschapstypen worden in het hierop volgende hoofdstuk verder uitgewerkt.

² Bron = Bade, Smit & Tonneijck, 2005

Figuur 9. Kenmerkend voorbeeld van een weg door het buitengebied van de Noardlike Fryske Wâlden

3.3 Vitaal en beleefbaar groen

Tweede pijler van de visie is de beleving van het openbaar groen en de bijdrage die openbaar groen levert aan de gezondheid van mensen en de omgeving. In de visie onderscheiden we drie niveaus. Dit onderscheid is gebaseerd op de hoeveelheid mensen die gebruik maken van het groen. Denk hierbij aan het dagelijks passeren en het groen rondom de publieke trekkers in de dorpen zoals scholen, kerken, sportvelden en speelplaatsen.

Figuur 10. Dorpsplein De Brink in Broeksterwâld is uitgerust met biodiverse bloembakken tijdens de herinrichting

3.3.1 Hoofdstructuur – gemeente / regionaal

De hoofdstructuur is belangrijk voor de gehele gemeente. Dit zijn de doorgaande wegen, de publiekstrekkers en het bijzondere groen in de gemeente. Deze structuur wordt dagelijks beleefd door de inwoners van de hele gemeente en daarnaast door de diverse bezoekers. Het openbaar groen is het visitekaartje van het dorp. Daarnaast draagt vitaal groen in de hoofdstructuur bij aan de klimaatadaptatie en versterkt het de biodiversiteit in de gemeente.

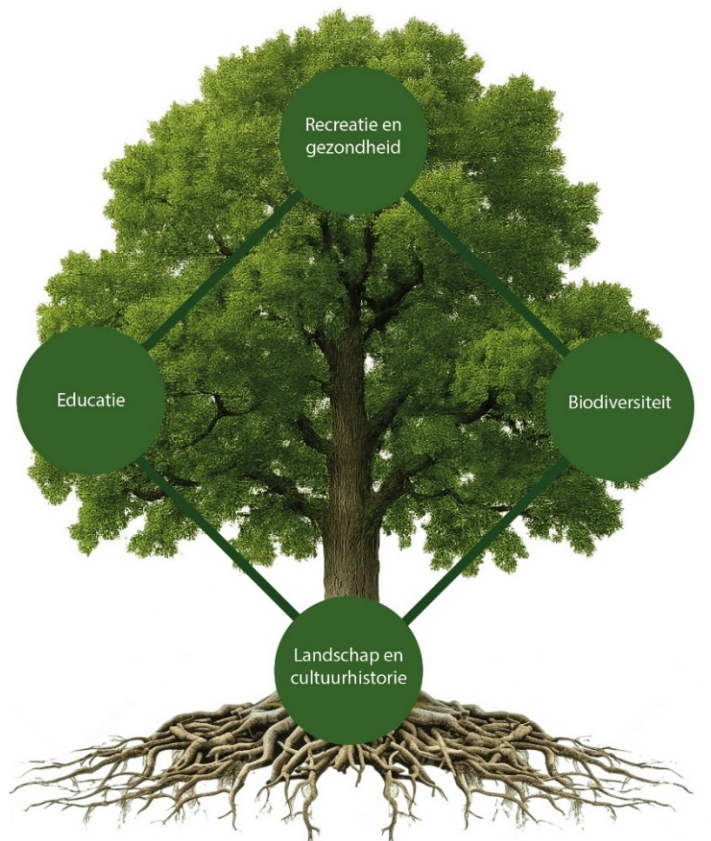
3.3.2 Secundaire structuur – dorp / wijk

Het niveau daaronder wordt gevormd door de secundaire structuur. Deze bestaat uit de toegangswegen en ontsluitingsroutes van de woonwijken, evenals het belangrijkste groen binnen de wijk, inclusief de speelplekken. Deze plekken worden (dagelijks) beleefd door de wijkbewoners en zijn dan ook de locaties waar de meeste mensen dagelijks komen. Groen bevordert daarmee niet alleen het mentale welzijn van inwoners, maar draagt het ook bij aan de fysieke gesteldheid van mens en dier. De aanwezigheid van vitaal groen in woonkernen is van groot belang voor klimaatadaptatie en vormt cruciaal habitat voor veel diersoorten.

3.3.3 Overige groenvlakken en groenobjecten – wijk / straat

Het laagste niveau bestaat uit de vele groene plekjes binnen de woonwijken. Deze plekken zijn waardevol voor de direct aanwonenden maar zijn van mindere betekenis voor het dorp als geheel. Kenmerkend is dat hierin geen duidelijke structuur te herkennen is. Overig groen in de wijken en straten is van groot belang voor de gezondheid van inwoners van de gemeente. Tot slot dient het overig groen in de wijken als belangrijke verbindingpunten van habitat van veel verschillende diersoorten en hiermee versterking van de biodiversiteit.

Vitaal en beleefbaar groen

Landschap en cultuurhistorie vormen de basis

Figuur 11. Landschap en cultuurhistorie vormen de basis van de groenstructuur

3.4 Ambitie

Vanuit het ontwerp van de omgevingsvisie en het Raadsakkoord 2022 - 2026 Dantumadiel zijn een aantal speerpunten te identificeren wat betreft de ambitie voor de groenstructuur. Deze worden hieronder per thema toegelicht en in hoofdstuk 5 verder uitgewerkt, waarbij ook mogelijke kansen aan bod komen.

3.4.1 Duurzaamheid en klimaatadaptatie

Het is van groot belang dat de groenstructuur van de gemeente toekomstbestendig is. Een uitspraak van het raadsakkoord luidt dan ook:

“We willen de kwaliteit van de natuur behouden en de biodiversiteit vergroten. De gemeente heeft een biodivers, ecologisch en duurzaam groenbeleid. We werken hierbij samen met en stimuleren inwoners en bedrijven om daaraan een bijdrage te leveren.”
Raadsakkoord 2022 - 2026 Dantumadiel

Binnen duurzaamheid en klimaatadaptatie spelen diverse onderwerpen een rol, zoals water en wonen. Deze belangrijke aandachtspunten moeten worden meegenomen in de ontwikkelingen binnen de groenstructuur. Ook is het belangrijk om koppelkansen met andere thema's te benutten.

Een aantal speerpunten voor dit thema zijn:

- We zorgen voor voldoende ruimte voor groen en water in de dorpen.
- Het zo klimaatrobuust mogelijk inrichten van plantsoenen en groen.
- Het bewaken van de groene ruimte in dorpen door bij nieuwe ontwikkelingen klimaatadaptatie mee te nemen in de locatiekeuze.
- Het realiseren van voldoende waterberging in woningbouwplannen.
- Het vasthouden van meer water in de bodem.
- Het stimuleren van klimaatrobuuste en duurzame maatregelen door inwoners en bedrijven op eigen terrein.
- Inzetten op preventie van hittestress.
- Rekening houden met het klimaat bij een keuze voor in- of uitbreiding.

3.4.2 Biodiversiteit

In Dantumadiel zijn wij trots op de kernkwaliteiten van de groenstructuur. Wij willen een klimaatrobuuste gemeente worden, daarom bieden we binnen de groenstructuur ruimte voor water én biodiversiteit. Een aantal speerpunten die binnen dit thema aangehouden worden, zijn:

- Het behouden en versterken van de biodiversiteit.
- Leefgebieden met elkaar verbinden en variatie aanbrengen.
- Uitvoeren van gevarieerd en ecologisch beheer.
- Samenwerken met gebruikers, eigenaren en organisaties om de biodiversiteit te versterken
- Bij nieuwe ontwikkelingen onderzoek doen naar mogelijkheden om bij te dragen aan de biodiversiteit.
- Het vergroten van bewustwording omtrent biodiversiteit (zie ook: 3.4.5 educatie).

3.4.3 Landschap en cultuurhistorie

Binnen de gemeente is de landschappelijke geschiedenis van de omgeving goed zichtbaar, dit willen we waarborgen. Het is van groot belang dat bezoekers en inwoners van Dantumadiel de cultuurhistorische omgeving kunnen herkennen en beleven. Een aantal speerpunten die hierop aanhaken, zijn:

- De verschillende landschapstypen als kernkwaliteiten waarderen.
- Het leesbaar houden van de verschillende landschapstypen en de overgangen tussen deze landschapstypen.
- Het landschap aanhouden als drager voor nieuwe ontwikkelingen.

3.4.4 Recreatie en gezondheid

Het openbare groen wordt door zowel inwoners als bezoekers van de gemeente gebruikt, het is dan ook belangrijk dat men ruimte heeft om te recreëren. Daarnaast speelt groen een belangrijke rol in de gezondheid van de inwoners van Dantumadiel. Het speerpunt voor dit thema is dan ook:

- Gezondheid waarderen als een belangrijke pijler in onze keuzes over de leefomgeving.

3.4.5 Educatie

De groenstructuur vormt een belangrijk onderdeel van educatie omtrent cultuurhistorie, gezondheid en duurzaamheid. De cultuurhistorie van de groenstructuur is zichtbaar in de verschillende landschapstypen waardoor de herkenbaarheid van de landschappelijke ontwikkelingen sterk is. Daarnaast is de groenstructuur een hoofdrolspeler in ontwikkelingen omtrent gezondheid en duurzaamheid. Door inwoners en bezoekers actiever te betrekken bij de groenstructuur, kunnen kansen voor educatie over thema's zoals biodiversiteit beter worden benut. Een goed voorbeeld is het stimuleren van de initiatieven vanuit Natuur- en Milieu Educatie Centrum De Klyster uit Damwâld. Door kinderen op jonge leeftijd in contact te brengen met de natuur in de eigen leefomgeving, deze te ervaren en ervan te genieten, wordt mede de basis gelegd voor gezond en duurzaam gedrag. Het speerpunt voor dit thema is:

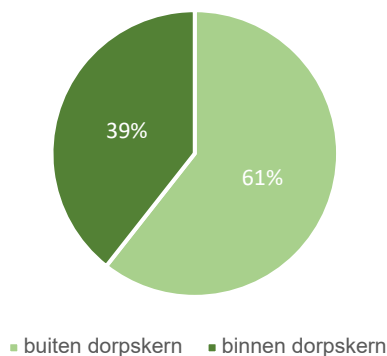
- Het vergroten van bewustwording omtrent thema's als biodiversiteit, gezondheid en cultuurhistorie.

4. Analyse van de groenstructuur

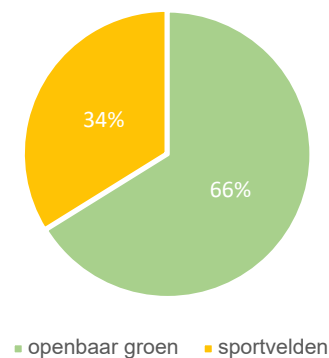
4.1 Analyse op landschappen

De gemeente Dantumadiel heeft een oppervlakte van 8.753 hectare waarvan 8.460 hectare land en 293 hectare water. Een deel van deze oppervlakte behoort tot de openbare ruimte en is in beheer bij de gemeente Dantumadiel. Hiervan bestaat circa 165 hectare uit openbaar groen. 65 hectare hiervan bevindt zich binnen de dorpskernen. In de dorpskernen is hiervan circa 1/3 deel sportveld. Daarnaast beheert de gemeente ruim 6.000 laan- en solitaire bomen binnen- en buiten de bebouwde kom.

Totaal groen in beheer Dantumadiel

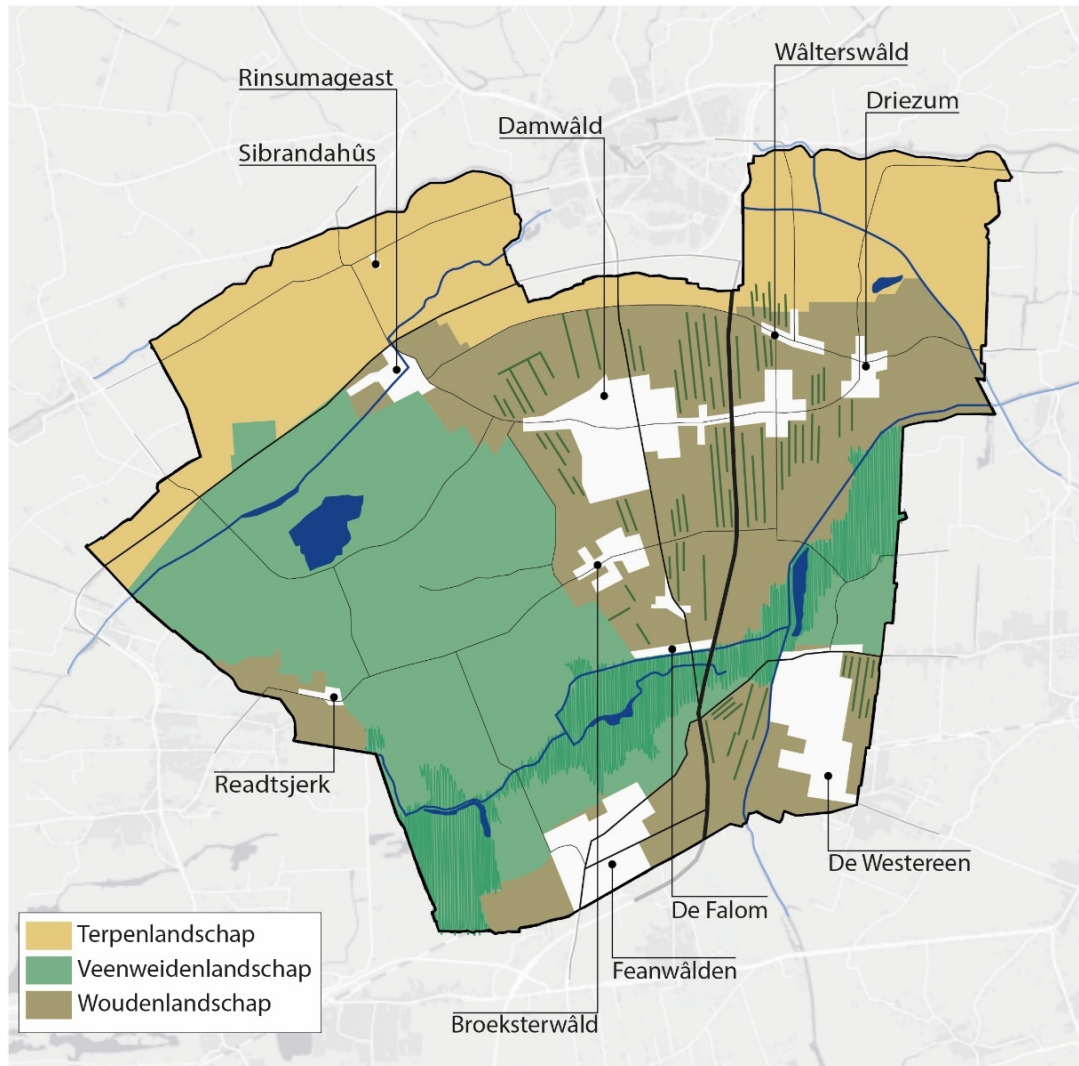
Totaal groen dorpskernen in beheer Dantumadiel

Figuur 12. Cirkeldiagrammen met onderverdeling openbaar groen binnen Dantumadiel

De groenstructuur wordt gekenmerkt door de landschapshistorische opbouw van de omgeving, waarbij zowel de kernen als het buitengebied van de gemeente een belangrijke rol spelen. Dantumadiel bevindt zich op de overgang van de zandgronden van de Friese Wouden naar het kleigebied van Oostergo, met daartussen een zone met natte veengronden. Op basis van de ontstaansgeschiedenis en ruimtelijke verschijningsvormen worden er drie landschapstypen onderscheiden, namelijk het Woudenlandschap, het Veenweide-/Miedenlandschap en het Terpenlandschap.

Hieronder worden de drie landschapstypen toegelicht, hierbij is er aandacht voor het feit dat elk type zijn eigen “uiterlijk” heeft, en daarmee een eigen identiteit én eigen kwaliteiten. We willen die verschillende identiteiten en kwaliteiten behouden en voor iedereen beleefbaar houden. Om richting te geven aan het bereiken van dit doel, is het van belang inzicht te verkrijgen in de oorsprong en kenmerkende elementen van elk landschapstype.

Figuur 13. Drie landschapstypen in de gemeente Dantumadiel

4.1.1 Woudenlandschap

Dit landschapstype is onderdeel van de uitloper van het Fries-Drents Plateau en bestaat uit hoger gelegen pleistocene zandgronden. Het landschapsbeeld in De Wouden wordt voor een groot deel bepaald door het patroon van elzensingels die de langgerekte strokenverkaveling en de hogere gronden van de gemeente markeren. Deze verkaveling wordt gekenmerkt door langgerekte kavels die min of meer evenwijdig aan elkaar liggen, en soms ook uitwaaiëren. De vele singels zorgen voor een kleinschalig en besloten landschap. De elzensingels dienden van oudsher als geriefhout en veekering. Aan de noordzijde van het gebied is (sinds de ruilverkaveling 1964) een sterke begrenzing van het gebied aangebracht ter hoogte van de Koailoane/Koarndyk. Er is een brede singel langs de weg aangelegd die een scherpe grens vormt tussen de beslotenheid van het woudengebied en de openheid van het kleigebied. Aan de noordoostzijde van het dekzandgebied, boven Wâlterswâld, verloopt de overgang van dekzand naar de lageregelegen gebieden veel geleidelijker. De singels worden naar het noorden toe ijler, waardoor ze als diffuse lijnen in de openheid oplossen.

In het woudenlandschap zijn landschap en dorp nauw met elkaar verweven. Deze verweving is in de groenstructuur visueel sterk herkenbaar door de historische lijnen die nu nog steeds de hoofdontsluiting vormen en de beslotenheid door elzensingels. Overige zichtbare kwaliteiten in dit landschapstype zijn weergegeven in figuur 17.

Figuur 14. Besloten landschapstype door elzensingels langs ontsluitingsweg in buitengebied

Binnen het woudenlandschap zijn een aantal dorpskernen te vinden met elk een verscheidenheid aan eigen identiteitsdragers. Op de smalle oost-west gerichte zandrug is een dorpenreeks ontstaan, deze bestaat van west naar oost uit de dorpen: Rinsumageast, Damwâld (oorspronkelijk drie dorpen: Dantumawoude, Murmerwoude en Akkerwoude) Wâlterswâld en Driezum. Identiteitsdragers van deze dorpenreeks zijn:

- Lintbebouwing met minder en meer verdichting.
- Smalle opstreckende verkaveling haaks op het lint.
- Sterke verweving met het omliggende landschap.
- Verspreid staande monumentale bomen.

Op de zuidelijker gelegen zandrug zijn de kernen Westereen, Feanwâlden en het buurtschap Feanwâldsterwâl ontstaan. Tussen deze twee ruggen liggen nog een tweetal kernen Broeksterwâld en De Falom. Identiteitsdragers van deze omgeving zijn:

- Tweedeling van ruimtelijke structuur (Foarstrjitte versus de rest van De Westereen).
- 'Willekeurige'/onregelmatige bebouwingsstructuren.
- 'Achteruitleggen' woningen.
- Ontbreken van een hoofdrichting.
- Kampjes.
- Aanwezigheid van singels.

Feanwâlden en De Falom vinden hun oorsprong in de ligging op de kruising van water en land. Feanwâlden is ontstaan uit twee dorpen die in de 14e eeuw zijn samengegaan. Het noordelijk deel van het dorp is ontstaan bij de kruising van de Stinswei en de Feanwâlster Feart. Het zuidelijk deel

ontstond bij de kruising van het water (Wâlder Feart) vanuit Feanwâldsterwâl en de huidige Suderwei. De Falom is ontstaan bij de ontginning van het veengebied. De eerste bebouwing was als lint langs de noordzijde van de Falomster Feart gelegen. Bij het doortrekken van de weg van Damwâld naar Feanwâlden heeft de bebouwing zich uitgebreid langs dit noord-zuid lint. Het 'hart' van het dorp is gelegen op de kruising tussen weg en water. Identiteitsdragers van Feanwâlden zijn:

- Oorspronkelijke een wegdorp 'opgenomen' in nieuwere wijken.
- Schierstins.
- Het vaartdorp Feanwâldsterwâl.

De Westereen en Broeksterwâld zijn zogenaamde heidedorpen. Ze zijn ontstaan op de keileemruggen volgens het principe van 'achteruitleggen'. Hierbij worden nieuwe huizen achterelkaar op hetzelfde perceel gebouwd. De structuur van deze dorpen is daarom ook meer organisch en minder eenduidig dan die van de hiervoor beschreven dorpen. Identiteitsdragers Broeksterwâld en omgeving zijn:

- Onregelmatige bebouwingsstructuur.
- Ontbreken van een hoofdrichting.

Voor de grotere wijken in Damwâld, De Westereen en Feanwâlden geldt dat deze weinig tot geen relatie hebben met het landschap. Een voorbeeld hiervan is de wijk Tichelkamp in het westen van Feanwâlden. Deze wijk bestaat uit vrijstaande woningen met het openbaar groen gecentreerd in het hart van de wijk. Voor Broeksterwâld geldt dat de relatie tussen landschap en dorp gevormd wordt door de open ruimtes van de weilandjes die diep in het dorp liggen. Deze ruimtes worden vaak begrensd door kavelbeplanting waarmee de kavelrichting versterkt wordt. Identiteitsdragers zijn:

- Laaggelegen gebied, haaks op de hoger gelegen dekzandrug met iets van bebouwingsstructuur.
- Bossen (op de randen).
- Uitlopend in een punt.
- Vaart.

Aan de rand van Dantumadiel in het gebied de Trynwâlden ligt in een kleinschalig, besloten coulisselandschap het dorp Readtsjerk. Dit dorp is ontstaan op een uitloper van hogere zandgronden en bestaat uit verspreide buurtschappen die tegenwoordig het huidige Readtsjerk vormen.

In het woudenlandschap zijn een aantal massieve groene elementen in de vorm van in het midden van de vorige eeuw aangelegde boscomplexen. De bossen bij Rinsumageast (Geastmer Bosk), bij Damwâld (Fermanjebosk/Prikkebosk) en bij Broeksterwâld worden voornamelijk gebruikt als uitloopgebied voor de dorpen zelf (doarpskuier).

4.1.2. Veenweide-miedenlandschap

Het open veenweide-miedengebied verschilt sterk met het kleinschalige woudenlandschap. Ook deze groene, bebouwingsarme overgang van dicht beplante verkavelingsstructuren van elzensingels en houtwallen op de zandgronden naar het open veenweidegebied is een belangrijke landschappelijke waarde. Een groot deel van de gemeente hoort tot het veenweide- en miedenlandschap. Het landschapstype bestaat uit laaggelegen graslanden, open water, rietlanden, bosjes en moeras. Ook de aanwezigheid van veel watermolens bepaalt het landschapsbeeld. De molens benadrukken de openheid en vertellen het verhaal van de waterbeheersing in het verleden.

Van oudsher woonden hier weinig mensen en was het gebied weinig ontsloten. Door de lage, natte ligging waren deze graslanden van oorsprong te vochtig om gebruikt te worden als weiland en zijn ze van oudsher in gebruik als hooilanden. De moerassen in het gebied vormen de groene as van natuurgebieden van Leeuwarden tot het Lauwersmeer. In groter perspectief maakt deze 'natuuras' deel uit van Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Figuur 15. De Grutte Mûne is een poldermolen ten westen van het dorp Broeksterwâld

Het open Veenweidelandschap ligt globaal tussen Readtsjerk, Rinsumageast, Broeksterwâld, Driezum en Feanwâlden. Het Miedenlandschap ligt ten noorden van De Westereen. Beide landschapstypen zijn lange tijd slechts beperkt bewoond geweest, maar ten tijde van de ruilverkavelingen zijn enkele boerderijen naar dit gebied uitgeplaatst. Er zijn dan ook geen dorpen in dit landschap aanwezig. Deze landschapstypen worden gekenmerkt door een weids en open karakter. Overige zichtbare kwaliteiten in dit landschapstype zijn weergegeven in figuur 17.

4.1.3 Terpenlandschap

Tot slot beslaat het terpengebied het noorden van de gemeente, gelegen rondom het Dokkumer Grootdiep en de Dokkumer Ee. Dit terpengebied strekt zich nog verder naar het noorden en westen uit. Dit gebied bevindt zich aan de rand, in de overgangszone van het terpenlandschap naar het zand- en veengebied.

Figuur 16. Weids landschap met brede vaarten

De randzone heeft bijzondere eigenschappen. Het gebied is relatief laag gelegen. Het landschapstype kenmerkt zich door een grootse weidsheid, de vaarten, de natuurlijke waterlopen, de boerenerven en de kleine dorpen. Terpen, oude krekens en kruinige percelen zorgen voor microreliëf in dit gebied. De erven en dorpen vormen puntvormige verdichtingen in een open en weids landschap. Binnen de gemeente is alleen Sibrandahûs gelegen in dit landschapstype. Typerende kenmerken en zichtbare kwaliteiten van het terpenlandschap zijn weergegeven in figuur 17.

Figuur 17. Zichtbare kwaliteiten per landschapstype

4.2 Onderdelen groenstructuur

De groenstructuur bestaat uit een netwerk van lijnen, punten en vlakken, die gekoppeld kunnen worden aan drie verschillende niveaus. Binnen de gemeente worden deze drie niveaus, hoewel zij ook wel degelijk met elkaar in verbinding staan, als aparte onderdelen van de groenstructuur gezien. Voor elk van de verschillende lagen in de groenstructuur gelden verschillende prioriteiten, uitgangspunten en wensen. Om die reden wordt in deze visie ook onderscheid gemaakt tussen de verschillende lagen. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de lagen die samen de groenstructuur vormen. De indeling in hoofdstructuur, secundaire structuur en overige groenvlakken en groenobjecten schetst een kader voor de ruimtelijke structuur en biedt daarnaast handvatten voor het toekomstige beheer.

Groenstructuur	Lijnen	Vlakken	Punten
1. Hoofdstructuur	Hoofdstructuurlijnen: oude ontginnings- structuren en hoofdontsluitingswegen	Parken	Markante punten: kruising twee hoofdstructuurlijnen en entrees van de dorpen
	Houtsingels	Begraafplaatsen	Markante bomen
	Waterstructuur	Eendenkooi	
		Sportvelden/ IJsbaan Recreatieterreinen	
2. Secundaire structuur	Wijkontsluiting	Wijkgroen	Kruisingen: hoofdstructuur met secundaire structuur
		Speelplekken	
3. Overige groenvlakken en groenobjecten		Siergroen- en heestervakken	
		Kleine grasveldjes in de woonwijken	

Figuur 18. Overzichtstabel indeling groenstructuur

4.2.1 De hoofdstructuur

De hoofdstructuur bestaat uit een netwerk van hoofdstructuurlijnen, bijzondere groengebieden en markante punten.

Lijnen

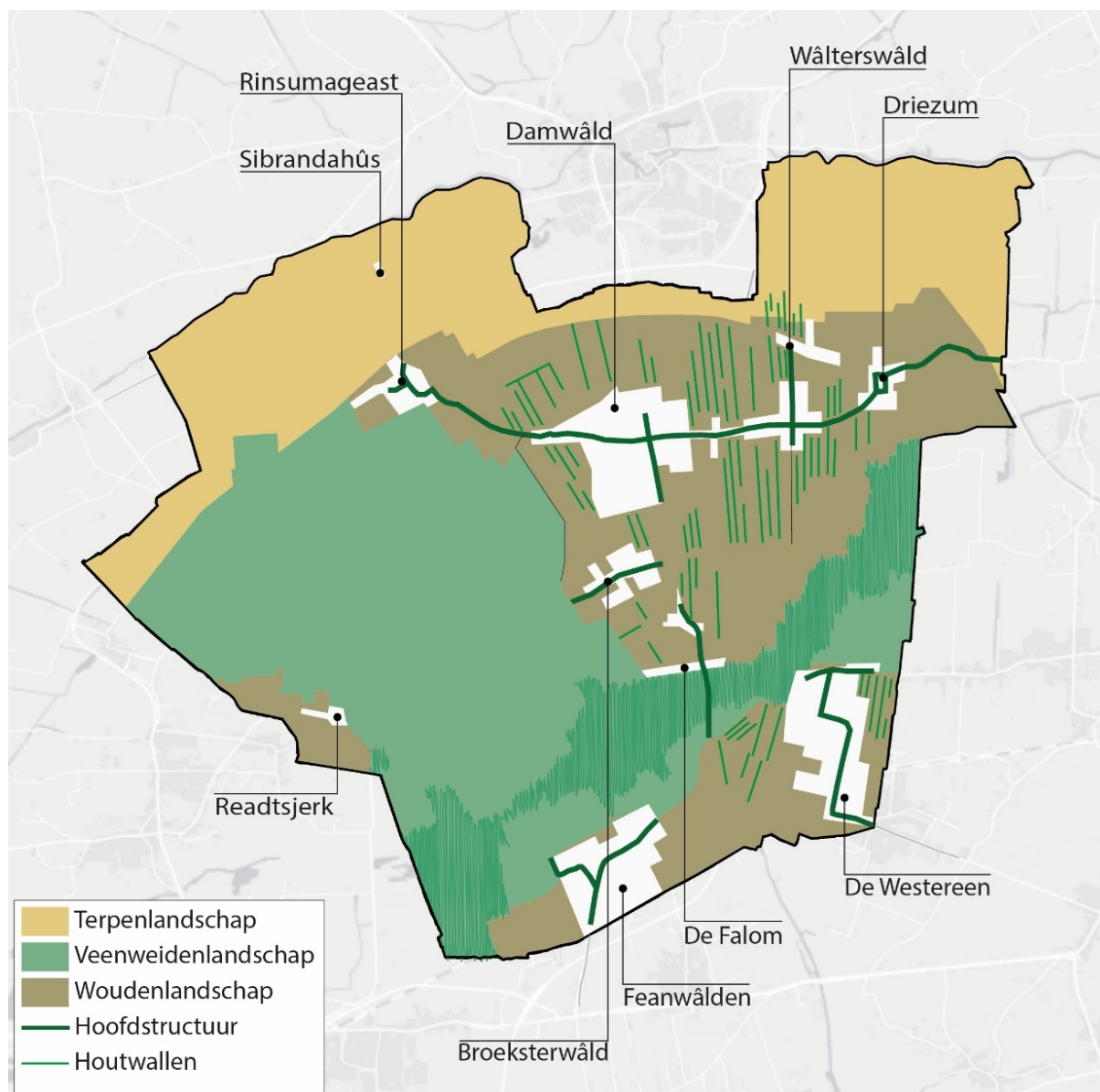
Het raamwerk van de groenstructuur wordt gevormd door de hoofdstructuurlijnen in combinatie met de houtsingels van het buitengebied. De hoofdstructuurlijnen vormen de basis, welke vaak worden versterkt door de aanwezigheid van een begeleidende robuuste boomstructuur. Door de forse hoogte van de boomstructuur is er sprake van een krachtige groenstructuur waarmee het de beeldbepalende lijnen van de gemeente worden.

In de hoofdstructuurlijnen worden enkel bomen toegepast die een lange levensduur hebben. Om een toekomstbestendige structuur te realiseren, is het van belang dat de groeiplaats geschikt is voor een, op termijn, volwassen boom. Wanneer in het als hoofdstructuur aangewezen profiel te weinig ruimte beschikbaar is, moeten aanpassingen worden overwogen om zowel bovengronds als ondergronds een toekomstbestendige groeiplaats te kunnen creëren. Denk hierbij aan aanpassing als het verleggen van kabels en leidingen. Als we het over een toekomstbestendige groeiplaats hebben, houdt dit in dat er zowel bovengronds als ondergronds ruimte moet zijn voor de boom om uit te groeien tot een volwassen boom van minimaal 60 jaar oud. Echter, het streven is om groeiplaatsen toekomstbestendig te maken voor volwassen bomen van 80 jaar en ouder.

Er zijn twee typen structuurlijnen te onderscheiden, namelijk de hoofdstructuurlijn en de landschappelijke hoofdstructuurlijn. Daarnaast zijn houtsingels en waterstructuren belangrijke lijnen in de hoofdstructuur.

Hoofdstructuurlijn

De hoofdstructuurlijn zijn de doorgaande lijnen in het landschap en dorpen. Een voorbeeld hiervan is de ontginningsas door Rinsumageast, Damwâld, Wâlterswâld en Driezum. In de hoofdstructuurlijnen wordt het beeld bepaald door de samenhang tussen de bebouwing en de groenstructuur met ondersteuning van particulier groen. De hoofdstructuurlijn wordt aangezet door een boombeplanting met onderbeplanting, dit is afhankelijk van de beschikbare ruimte en de kern (zie hiervoor de uitwerkingen per kern). Verbijzondering door sierbeplanting vindt plaats op de markante punten (zie hiervoor het onderdeel 'punten').

Figuur 19. Hoofdstructuurlijnen in de gemeente

Door de plaatselijk beperkte ruimte is het niet overal mogelijk om een continue boomstructuur toe te passen. Voor de beleving van de lijnen is een continue groenstructuur zeer waardevol. Om toch een continue groenstructuur te bereiken, is deze structuur vaak aangevuld met een haag. Met de toepassing van de haag ontstaat een ruimtelijk continu beeld, dit verbetert de beleving en herkenbaarheid van de hoofdlijnstructuur. Een goed voorbeeld hiervan is de herinrichting van de Haadwei in Damwâld.

Figuur 20. Waardevolle groenstructuur langs de Haadwei in Damwâld

Landschappelijke hoofdstructuurlijn

Het karakter van de landschappelijke hoofdstructuurlijnen wordt bepaald door de directe relatie met het omliggende landschap en/of door de groenstructuur op particulier terrein. Voor begeleidende beplanting zijn inheemse soorten als elzen en eiken toegepast met een onderbeplanting van kruidenrijk gras. Daarnaast is het particuliere groen erg waardevol voor de landschappelijke hoofdstructuurlijnen

Houtsingels

De houtsingels in het landschap bepalen voor een groot deel het groene karakter van Dantumadiel. In lijn met het landschapsbeleidsplan worden, waar mogelijk, deze structuren in de dorpen behouden of doorgetrokken. Ook in het geval van ontwikkelingen zoals woningbouw worden deze structuren zoveel mogelijk behouden en geïntegreerd in de planvorming. Hierbij is het uitgangspunt dat de singel zichtbaar is en onderhouden kan worden vanaf openbaar terrein.

Waterstructuur

In de gemeente zijn een aantal waterstructuren bepalend voor het ruimtelijke beeld, voorbeelden hiervan zijn de Falomster Feart, de Feanwâldster Feart, de Wâlster Feart, De Swemmer en de Wâldfeart. Voor al deze structuren geldt dat de zichtbaarheid en toegankelijkheid van het water van groot belang is voor de beleving van de waterstructuren, en daarmee de hoofdgroenstructuurlijnen. Direct naast een aantal watergangen is openbaar groen gelegen, dit zijn publiek toegankelijke plekken waar mensen de waterstructuren kunnen beleven. Een bijzondere waterstructuur is gelegen in Rinsumageast, de Wâldfeart die overgaat in de Moark. Rinsumageast is ontstaan op de kruising met deze vaart. De vaart is voorzien van een begeleidende boomstructuur van linden. Dit is een voorbeeld van hoe verschillende lijnen samenkomen en gezamenlijk de hoofdgroenstructuur in de gemeente vormen.

Vlakken

Aanvullend op het netwerk van lijnen heeft elke kern waardevolle, bijzonder groen (vlakken) zoals de aanwezige parken/eendenkooien, speeltuinen, begraafplaatsen, sportvelden/recreatieterreinen en particuliere landgoederen. Dit zijn nu en in de toekomst de zichtbare gebruik- en verblijfsplekken in de dorpen. Het zijn verbijzonderingen in het openbaar groen met een duidelijke functie.

Punten

Markante punten zijn bijzondere plekken in de hoofdgroenstructuur, gevormd door de kruising van twee hoofdstructuurlijnen. Deze punten vergroten de zichtbaarheid en beleving van de groenstructuur. Voorbeelden van markante punten zijn monumentale bomen en kruisingen nabij dorpskernen. De punten in de gemeente vormen belangrijke herkenningspunten binnen de groenstructuur en benaderen de landschappelijke hoofdlijnen in de omgeving. Daarmee zijn punten in het openbaar groen een belangrijk onderdeel van de groenstructuur.

Markante bomen

De markante punten worden vaak verbijzonderd door aanwezigheid van afwijkende boomsoorten. Markante bomen zijn bomen (vaak op particulier terrein) die mede beeld- en sfeerbepalend zijn voor de openbare ruimte. De gemeente hecht grote waarde aan deze veelal monumentale bomen. Deze bomen mogen zonder omgevingsvergunning niet gekapt worden (APV 2020). Een aantal bomen die door de gemeente als markant zijn aangemerkt, vallen onder de Zwarte Bomen lijst.³ De wijze waarop de gemeente met deze markante bomen omgaat, is nader uitgewerkt in hoofdstuk 5. Markante bomen spelen bovendien een belangrijke rol in klimaatadaptatie en bieden kansen om de biodiversiteit in de omgeving te bevorderen.

Figuur 21. Bomen rondom kerkgebouwen hebben vaak een beeldbepalend karakter voor de omgeving

4.2.2 De secundaire structuur

De secundaire structuur bestaat uit de beeldbepalende structuren in de wijken. Deze worden gevormd door lijnen: de entrees van de woonwijken (de 'inprikkers') en de (hoofd) wijkontsluitingen. Daarnaast

³ Bron = Natuur & Milieu, 2023

zijn er binnen de woonwijken groengebieden gedefinieerd die waardevol zijn voor de wijk als geheel. Deze vlakken bestaan uit wijkgroen en speelplekken, zoals siergroenvakken / heestervakken, grasveldjes en bosjes die in de woonwijken zijn gelegen. Deze plekken zijn van belang voor de dagelijkse groenbeleving van de inwoners.

De onderbeplanting van bomen in de secundaire structuur bestaat uit hoofdzakelijk gras met een verbijzondering door de toepassing van sierheesters. Selectiecriteria voor de beplanting zijn seizoensbeleving (bloei en vrucht), diversiteit, ecologische waarden (bijvoorbeeld de geschiktheid als drachtplant voor bijen) en beheerbaarheid. Op plekken waar grasstroken een ruime maat hebben, is het wenselijk om extensief beheer toe te passen om de belevingswaarde en biodiversiteit te verhogen.

Figuur 22. Onderbeplanting rondom dorpsplein De Brink in Broeksterwâld

Vlakken

Het groen in de vlakken is over het algemeen functioneel ingericht. Het bomenassortiment bestaat veelal uit inheemse soorten van de 1e of 2e grootte, afhankelijk van de beschikbare ruimte en de locatie ten opzichte van de hoofdstructuur. De beplanting bestaat uit bosplantsoen, sierheesters en (kruidenrijk) gras afhankelijk van de functie van de plek.

Punten

De punten in de secundaire structuur worden gevormd door de kruisingen tussen de hoofdstructuur en de secundaire structuur. Deze plekken vormen de toegang tot de woonwijken waardoor deze punten zeer zichtbaar zijn in de groenstructuur. Ruimtelijk worden de kruisingen zo ingericht dat de hoofdstructuurlijn als de belangrijkste doorgaande lijn wordt ervaren. De kruisingen worden benadrukt door het toepassen van bijzondere onderbeplanting, vergelijkbaar met die van de secundaire lijnen. In het voorjaar zorgen vroegbloeiende bolgewassen, zoals krokussen, in de grasvelden voor verbijzondering. Ook worden een aantal punten jaarlijks ingezaaid met wildbloemen.

4.2.3 Overige groenvakken en groenobjecten

Naast de beplanting in de hoofdstructuur en secundaire structuur kent de gemeente nog veel openbaar groen verspreid in de woonwijken. Denk hierbij aan de siergroenvakken/ heestervakken op pleintjes en de kleine grasveldjes al dan niet met bomen in de woonwijken. Gezamenlijk met de particuliere tuinen vormen deze plekken de groene dooradering van de wijk.

Mogelijkheden voor de bevordering van biodiversiteit en klimaatadaptatie binnen de hoofdstructuur, secundaire structuur en overige groenvakken worden in hoofdstuk 5 verder uitgezet.

4.3 Analyse huidige ambities

Het uitgangspunt is dat de hierboven beschreven identiteitsdragers en structuren worden behouden en waar mogelijk worden hersteld en/of versterkt.

Duurzaamheid en klimaatadaptatie

Door de sterke aanwezigheid van woonkernen leent het woudenlandschap zich uitstekend voor ontwikkelingen binnen duurzaamheid en klimaatadaptatie. Door het doorlopen van water- en groenstructuren wordt hittestress beperkt. Daarnaast kan het openbaar groen klimaatrobuust worden ingericht om de leefbaarheid van de woonkernen te waarborgen. Bij in- of uitbreiding in woonkernen is het daarnaast van groot belang dat er rekening wordt gehouden met klimaatrobuuste en duurzame maatregelen.

Biodiversiteit

Het doorlopen van de waterstructuren en singels in de dorpen is een belangrijke kans voor het waarborgen en herstellen van de biodiversiteit. Door openbaar groen, en daarmee leefgebieden van soorten, met elkaar te verbinden, wordt de biodiversiteit in het landschapstype versterkt. Daarnaast kan de biodiversiteit versterkt worden door de samenhang tussen openbaar en privaat groen, hiervoor ligt in dit landschapstype een mogelijkheid door de grote hoeveelheid dorpskernen. Ook de zowel diffuse als contrastrijke overgangen in dit landschapstype vormen een belangrijke bron van biodiversiteit.

Landschap en cultuurhistorie

Binnen dit landschapstype zijn onder andere historische lijnen een belangrijk kenmerk. Het is van groot belang deze te waarborgen en herstellen waar nodig. Hierdoor wordt de cultuurhistorie van het landschap zichtbaar gemaakt en de beleving van het landschap door bezoekers en inwoners van de gemeente gefaciliteerd. Daarnaast zorgt het doorlopen van de singels in de dorpen ervoor dat de cultuurhistorie van het landschap ook in de woonkernen duidelijk zichtbaar blijft.

Recreatie en gezondheid

Het woudenlandschap, met de aanwezigheid van dorpskernen, leent zich uitstekend voor recreatie. Het waarborgen en herstellen van dit landschapstype draagt bij aan de recreatie en gezondheid in de gemeente. Het is hierbij van belang dat gezondheid als pijler wordt meegenomen in ontwikkelingen binnen dit landschapstype.

Educatie

Binnen het woudenlandschap biedt de zichtbaarheid van de historische lijnen een kans om de bewustwording van de cultuurhistorie te vergroten. Daarnaast biedt de aanwezigheid van woonkernen een mogelijkheid om educatiemiddelen, zoals informatieborden of wandelroutes, in te zetten. Ook kan bewustwording omtrent de cultuurhistorie worden doorgetrokken naar het onderwijs.

4.4 Analyse per dorp

4.4.1 Damwâld

Damwâld is onderdeel van het oost-west gerichte bebouwingslint met waardevolle lintbebouwing. Aan dit lint ontstonden drie straatdorpen: Akkerwoude, Murmerwoude en Dantumawoude. Deze dorpen vormen tegenwoordig het dorp Damwâld. De drie voormalige dorpskernen zijn nog te herkennen aan de drie kerken. Haaks op het lint werden de percelen ontgonnen met de kenmerken noord-zuid gerichte elzensingels, wegen en vaarten. Hierdoor ligt Damwâld tegenwoordig in een cultuurhistorisch en recreatief waardevol landschap. De hoofdstructuur bestaat uit de twee oude ontginningsassen: de Achterwei en de door de Hearewei, Foarwei en Doniawei gevormde as. Haaks hierop liep ook een belangrijke route, de Haadwei. Dit was de tolweg tussen Dokkum en Feanwâlden. Hier liep tot 1947 de eerste trambaan van Friesland. Rond dit kruispunt van de beide assen heeft het huidige Damwâld zich verder ontwikkeld. De zuidrand van het dorp heeft met de sportvelden, park en begraafplaats een brede strook van bijzonder openbaar groen (vlakken).

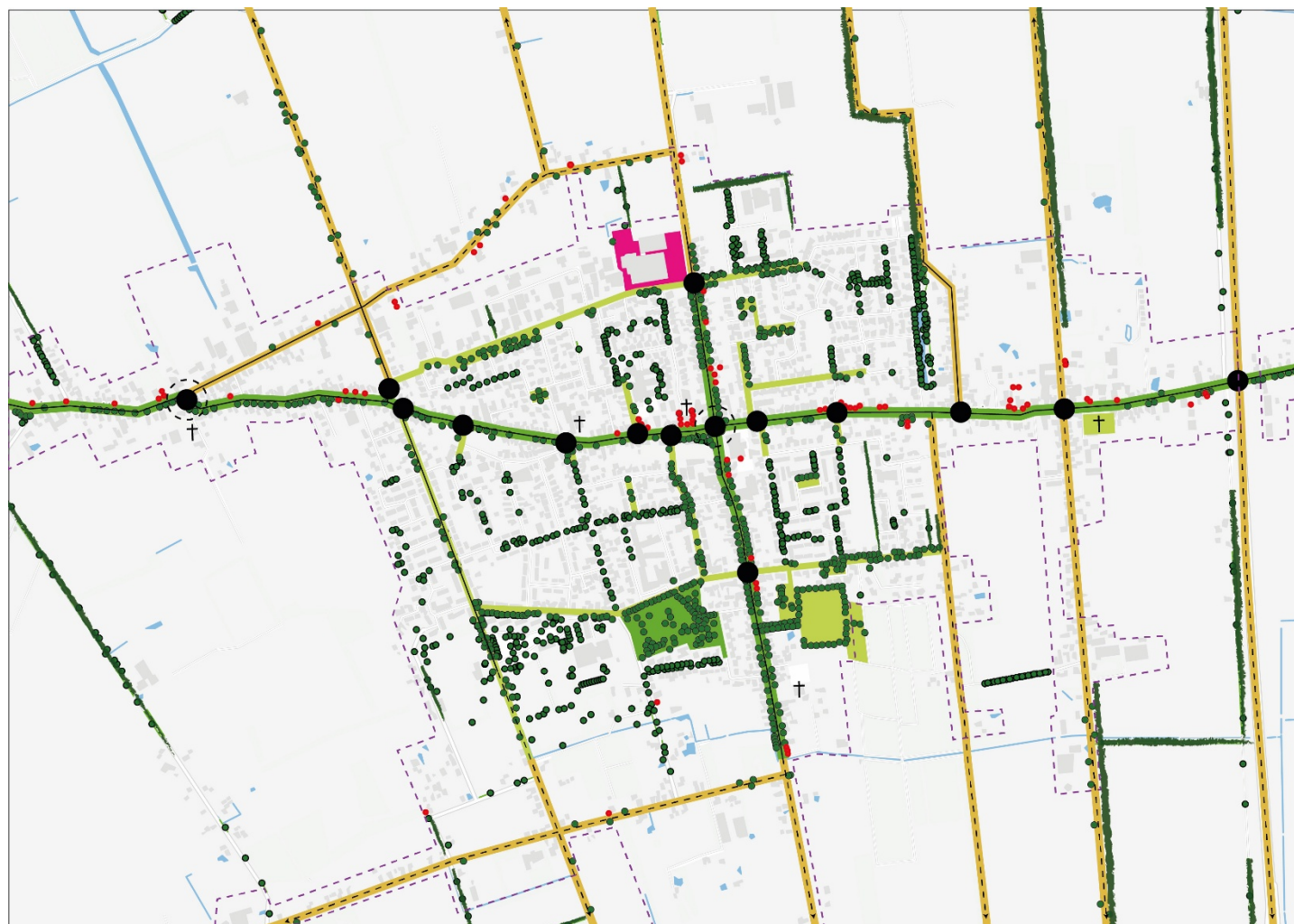
Hoofdstructuur

Het huidige profiel heeft een kenmerkende opbouw van rijweg met aan weerszijde parkeerstroken, voetpaden en smalle plantvlakjes met daarin bomen en (haag)beplanting. In de hoofdstructuur worden markante punten gevormd door de kruising van de hoofdstructuurlijnen. Deze plekken zijn verbijzonderingen en het visitekaartje in de hoofdstructuur door de (toekomstige) markante bomen en de bloemrijke onderbeplanting van vaste planten en sierheesters. Tegelijk met de reconstructie van de Haadwei is in 2017 de hoofdstructuur versterkt met bomen en hagen.

Secundaire structuur

De secundaire structuur bestaat uit de diverse wijkentrees en drie doorgaande wijkontsluitingen: Lytse Loane, Conradi-Veenlandstrjitte en de Thiedamawei.

Damwâld

Legenda

- Hoofdstructuurlijn
- Landschappelijke hoofdstructuurlijn
- Secundaire structuur
- Winkelcentrum
- Bebouwingscontour houtkap
- Kruising
- Markant punt
- Hoofdstructuur binnen komgrens
- Hoofdstructuur buiten komgrens
- Boom
- Monumentale boom op particulier terrein
- Hout en/of elzensingel
- Bijzondere bebouwing: kerk, landgoed

4.4.2 De Westereen

De Westereen is gelegen op een keileemrug en kenmerkt zich door de spontane, onsamenvhangende groei van het dorp en een eigen ontginningsprincipe. Het dorp heeft een oost-west gerichte ontginningsas in het noorden, maar heeft zich in de loop van de tijd op een losse, onregelmatige wijze uitgebreid naar het zuiden. Hierbij werd het principe van 'achteruitleggen' veelvuldig toegepast. Achteruitleggen is het achterelkaar bouwen van huizen op hetzelfde perceel. De identiteitsdragers van het dorp zijn: de tweedeling in de ruimtelijke structuur van lint en dorp, de willekeurige bebouwingstructuur en de aanwezigheid van de elzensingels rondom het dorp.

Hoofdstructuur

Door de bijzondere ontstaansgeschiedenis van het dorp is alleen het oost-west georiënteerde lint, de Foarstrjitte, als historische ontginningsstructuur te herkennen. Deze structuur werd in het verleden begeleid door bomen. De Foarstrjitte is qua karakter in te delen in drie delen: het oostelijke en westelijke deel horen bij het landschap, door de groene bermen en landschappelijke beplanting. Het middenstuk heeft een veel steniger profiel zonder begeleiding van een duidelijke groenstructuur. Het westelijk deel, heeft een vergelijkbaar beeld met het oostelijk deel en bestaat uit gras met bomen. De brug is de ruimtelijke entree dorp van het dorp.

De tweede hoofdstructuurlijn die valt te onderscheiden is noord-zuid georiënteerd en bestaat uit de straten: Tsjerkestrjitte, Skoallestrjitte, Noarder Stasjonsstrjitte, Suder Stasjonsstrjitte en Tolwei. Elk met hun eigen karakteristiek. Het beeld wordt voornamelijk bepaald door voortuintjes waarin plaatselijk een boom is geplant. Door de aanleg van groenvakken in combinatie met verkeersremmende maatregelen is er in de Tsjerkestrjitte en Skoallestrjitte ruimte gecreëerd voor een groenstructuur met plantvakken met bomen. Behalve de aanwezigheid van een haag is er in de Noarder Stasjonsstrjitte, Suder Stasjonsstrjitte en Tolwei geen robuuste groenstructuur aanwezig.

De derde hoofdstructuurlijn bestaat uit de Oasterwei die doorloopt via de Roazeloane in de Yndustrywei. Deze drie lijnen vormen samen de hoofdstructuur van de groenstructuur van De Westereen. Deze lijn is nauw verbonden met het omliggende landschap en daarom gekarakteriseerd als landschappelijke structuurlijn.

Secundaire structuur

De secundaire structuur bestaat uit wijkontsluitingen. Het betreft de:

- Ferlinge Stasjonsstrjitte
- Egbert Baarsmastrjitte
- De Acht/ Van Harinxmaloane
- De Greiden
- Sportloane
- Badhúswei
- Ljurkstrjitte/ Keimpe Sikkemawei

De waardevolle groenvlakken liggen verspreid door de Westereen. In het westen liggen het recreatiegebied, de begraafplaats, het park De Balstien en het hertenkamp.

Markante punten in De Westereen worden gevormd door:

- De kruising Foarstrjitte en de Tsjerkestrjitte.
- Ronde Foarstrjitte en de Oasterwei.
- De kruising Skoallestrjitte, Noarder Stasjonsstrjitte, Ferlinge Stasjonsstrjitte en Badhúswei bij het winkelcentrum.
- De kruising van de Noarder Stasjonsstrjitte en de Roazeloane/ Yndustrywei.
- De kruising tussen de Suder Stasjonsstrjitte en de Tolwei/ Kùkhersterwei. Hier takt de noord-zuid structuur aan op de oost-west gelegen ontginningslijn.

De Westereen

Legenda

- Hoofdstructuurlijn
- Landschappelijke hoofdstructuurlijn
- Secundaire structuur
- Winkelcentrum
- Bebouwingscontour houtkap
- Kruising
- Markant punt
- Hoofdstructuur binnen komgrens
- Hoofdstructuur buiten komgrens
- Boom
- Monumentale boom op particulier terrein
- Hout en/of elzensingel
- Bijzondere bebouwing: kerk, landgoed

4.4.3 Feanwâlden

Feanwâlden, inclusief Feanwâldsterwâl, is onderdeel van het oost-west gerichte ontginningslint en ontstaan op een hoger gelegen zandrug. Feanwâlden bestaat oorspronkelijk uit twee kleine dorpen: St-Johanneswâld en Eslawâld. Het noordelijke dorp ontstond bij de kruising van de Stinswei en de Feanwâldster Feart. Zuidelijk ontstond er een dorp op de kruising van het water Wâlster Feart vanuit Feanwâldsterwâl en de toegangsweg naar het dorp via de Suderwei. Feanwâlden is een straatdorp en Feanwâldsterwâl, ontstaan langs het water, een vaartdorp. Ten noorden van het dorp lag het open waterrijke veengebied. Ten zuiden werd het landschap haaks op deze structuren in noord-zuid richting ontgonnen. Tegenwoordig is deze structuur nog goed herkenbaar door het waardevolle patroon van elzensingels, wegen, vaarten en sloten. Voor de ontwikkeling van Feanwâlden zijn de lijnen van het openbaar vervoer bepalend geweest. De trein (Leeuwarden-Groningen, 1866) en tram naar Dokkum (1880) en tegenwoordig de buslijnen, zorgen voor een verbondenheid met openbaar vervoer en een identiteit als forenzen dorp. De woonkwaliteit van het dorp komt tot uiting in de statige sfeer van de bebouwing en de royale groene tuinen met bijzondere solitaire bomen.

Hoofdstructuur

De hoofdstructuur bestaat uit de ontginningsas, de huidige Oastein, Haadstrjitte, Stinswei en Suderwei. De hoofdstructuur bestaat in de huidige situatie uit vijf verschillende delen: het oostelijk deel, het centrum, de Stins, de Stins tot aan het station en het zuidelijk deel.

De hoofdstructuur bestaat uit een statige, doorgaande groenstructuur met bomen en verbindt drie onderdelen van het dorp: het centrum, het cultuurhistorisch deel bij de Stins en de wijken. De onderbeplanting van de bomen bestaat uit hagen/ haagblokken. Uitzondering hierop vormt het dorps-/ stenige deel bij het winkelcentrum. Hier is de publieke (gebruiks)ruimte gemaximaliseerd en bepalen de bomen in de bestrating het beeld. De twee entrees gekoppeld aan deze hoofdstructuur zijn gemarkeerd door hagen.

De tweede hoofdstructuurlijn bestaat uit de noord-zuid structuur in het westelijk deel van het dorp. Deze lijn bestaat uit de Nijjeweï, Achterwei en Bûtefjild.

De derde hoofdstructuurlijn is gelegen in Feanwâldsterwâl. Het betreft de landschappelijke hoofdstructuurlijn De Wâl / De Swette. Het beeld van de Wâl wordt bepaald door de vaart, het stenige profiel, de zichten over het landschap en de beplanting op particulier terrein. Hier is verder geen openbaar groen aanwezig. De Swette is een smalle weg aan weerszijde begeleidt door eiken. Dit geheel vormt een waardevolle structuur.

Secundaire structuur

Feanwâlden heeft een relatief uitgebreide secundaire structuur. De diverse entrees van de woonwijken zijn gekoppeld aan de ontginningsas. Deze worden aangevuld met de doorgaande wijkontsluitingswegen Eslawâld, Lysterstrjitte en de Rûnwei.

De markante punten in Feanwâlden zijn:

- Centrum en haven.
- Stationsgebied.
- De kruising Suderwei - de Wâl / De Swette is het tweede punt waaraan een deel van Feanwâlden is ontstaan. Deze kruising is een dorpsentree met hagen en monumentale bomen. Het is van groot belang dat beide hoofdstructuren hier ruimtelijk zichtbaar zijn.

Feanwâlden

Legenda

- Hoofdstructuurlijn
- Landschappelijke hoofdstructuurlijn
- Secundaire structuur
- Winkelcentrum
- Bebouwingscontour houtkap
- Kruising
- Markant punt
- Hoofdstructuur binnen komgrens
- Hoofdstructuur buiten komgrens
- Boom
- Monumentale boom op particulier terrein
- Hout en/of elzensingel
- +
 Bijzondere bebouwing: kerk, landgoed

4.4.4 Broeksterwâld

Broeksterwâld is oorspronkelijk een turfgraversnederzetting en kenmerkt zich door de spontane groei van het dorp en een eigen ontginningsprincipe. Het dorp heeft een losse, onregelmatige bebouwingsstructuur, waarbij hetzelfde principe als in De Westereen van 'achteruitleggen' veelvuldig werd toegepast. Een belangrijk structuurkenmerk van Broeksterwâld is de openheid door de aanwezigheid van weilandjes in het dorp, hierdoor zijn landschap en dorp nauw met elkaar verweven.

Hoofdstructuur

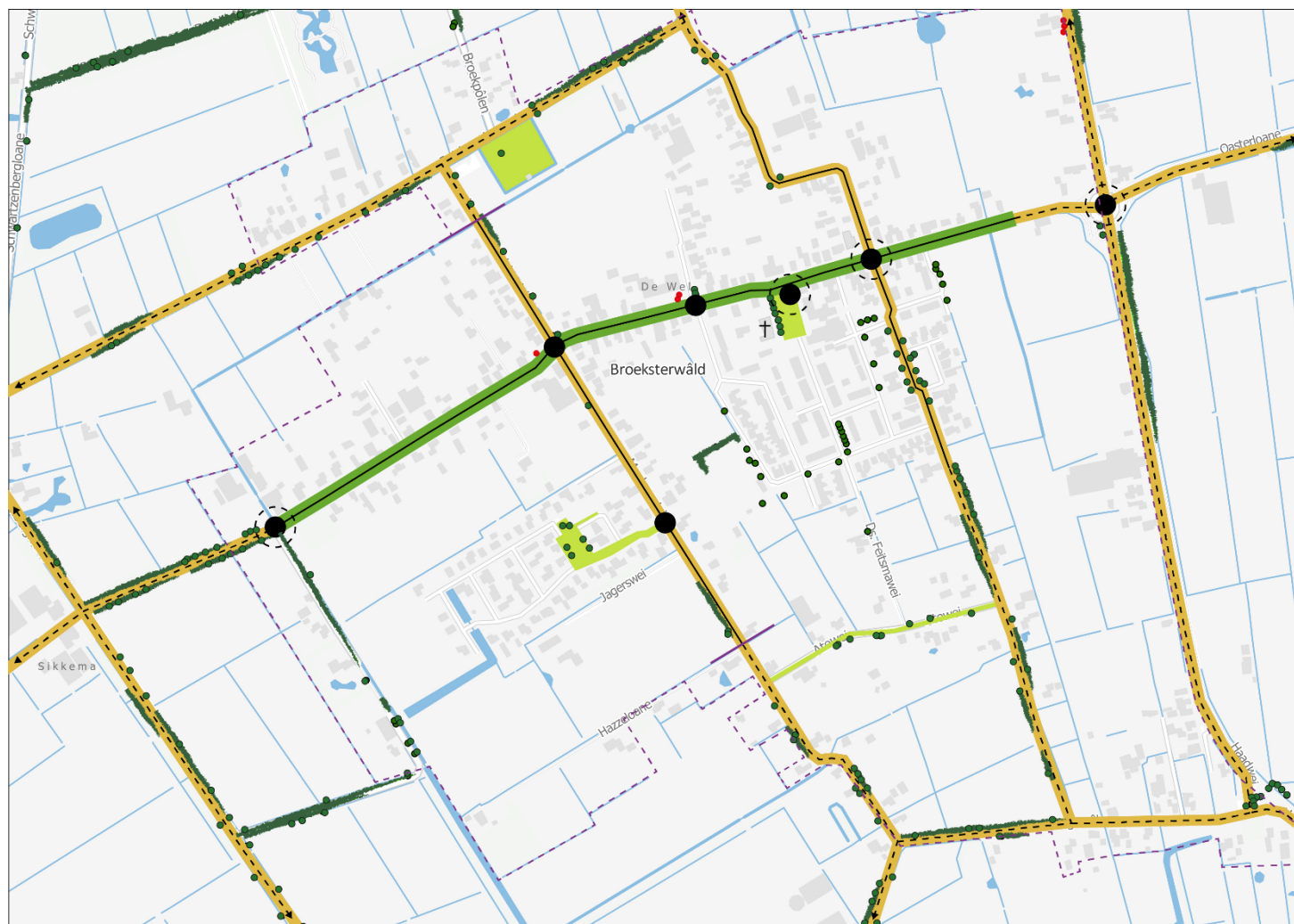
In Broeksterwâld vormen de Kavelwei en de Pieter Durkstrjitte de doorgaande oost-west structuur waarop op twee plekken landschappelijke lijnen aantakken. Deze lijnen zijn Haaijehoeke / Auke Jansstrjitte en Master Woudstrastrjitte / Meekmastrjitte.

Een markant punt in het dorp is de Brink. Het plein is ingericht met groen met een hoge belevingswaarde. De twee overige markante punten betreffen de kruisingen tussen de Kavelwei/ Pieter Durkstrjitte en de noord-zuid georiënteerde landschappelijke lijnen.

Secundaire structuur

De secundaire structuur in Broeksterwâld bestaat uit de wijkentree Westerloane met bijbehorend wijkgroen (grasveld met bomen) en de Atewei.

Broeksterwâld

Legenda

- Hoofdstructuurlijn
- Landschappelijke hoofdstructuurlijn
- Secundaire structuur
- Winkelcentrum
- Bebouwingscontour houtkap
- Kruising
- Markant punt
- Hoofdstructuur binnen komgrens
- Hoofdstructuur buiten komgrens
- Boom
- Monumentale boom op particulier terrein
- Hout en/of elzensingel
- Bijzondere bebouwing: kerk, landgoed

4.4.5 Rinsumageast

Rinsumageast is het meest westelijk gelegen dorp binnen het oost-west gerichte bebouwingslint en het begin / eind van de lintstructuur Rinsumageast, Damwâld, Wâlterswâld en Driezum. De kwaliteiten van Rinsumageast bestaan uit een duidelijke relatie tussen dorp en landschap, veel groen en een doorlopende waterstructuur de Moark in het centrum. Hierlangs is Rinsumageast ontstaan.

Hoofdstructuur

De hoofdstructuur wordt gevormd door de vaart met de begeleidende beplanting van linden en door de straten Baron van Sytzamawei, Van Aylvawei en De Kapelle, waarbij de Kapelle de verbinding is naar Damwâld. Naast deze straten zijn ook de Eysingawei / Tuskenmarren en Tjaerdawei / Juckemawei onderdeel van de hoofdstructuur.

Het westelijk deel van de Tjaerdawei en de Juckemawei heeft een landschappelijk karakter en wordt daarom behandeld als landschappelijke hoofdstructuurlijn, waarbij de waarde ligt in het zicht op het landschap en de grasbermen in combinatie met de tuinen.

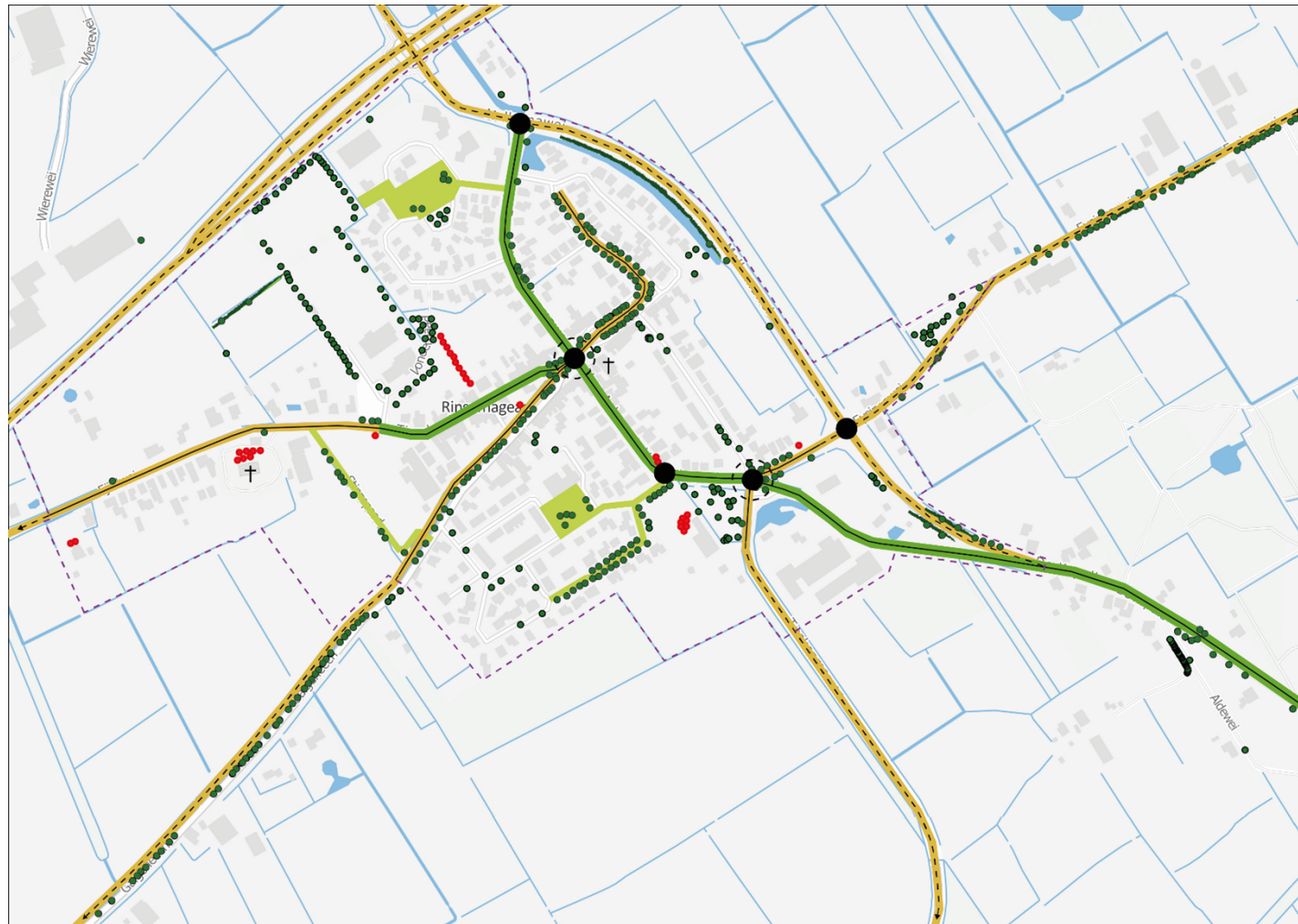
De derde hoofdstructuurlijn wordt gevormd door de Eysingawei en Tuskenmarren. Deze zien we als een landschappelijke hoofdstructuurlijn.

Langs het lint zijn twee markante punten gelegen. Dit zijn de kruising Baron van Sytzamawei / Van Aylvawei met de Moark en Tjaerdawei in het centrum en de kruising van Aylvawei met de Eysingawei / Tuskenmarren. Deze punten zijn de verbijzonderingen van de hoofdstructuur en zijn op als zodanige ingericht.

Secundaire structuur

De secundaire structuur in Rinsumageast bestaat uit de entree die gevormd wordt door de Skoallestrjitte en doorloopt in de Van Burmaniasstrjitte in het zuiden van het dorp. Daarnaast vormt ook de entree aan de Dr. Ype Poortingawei in het noorden een belangrijk punt in de secundaire structuur.

Rinsumageast

Legenda

- Hoofdstructuurlijn
- Landschappelijke hoofdstructuurlijn
- Secundaire structuur
- Winkelcentrum
- Bebouwingscontour houtkap
- Kruising
- Markant punt
- Hoofdstructuur binnen komgrens
- Hoofdstructuur buiten komgrens
- Boom
- Monumentale boom op particulier terrein
- Hout en/of elzensingel
- Bijzondere bebouwing: kerk, landgoed

4.4.6 Wâlterswâld

Wâlterswâld is een kenmerkend voorbeeld van hoe de historische verplaatsing van de Achterwei (oude ontginningsas) naar de Foarwei (nieuwe ontginningsas) is blijven steken. De Foarwei is gelegen in de lijn van de dorpenreeks tussen Driezum – Rinsumageast.

Hoofdstructuur

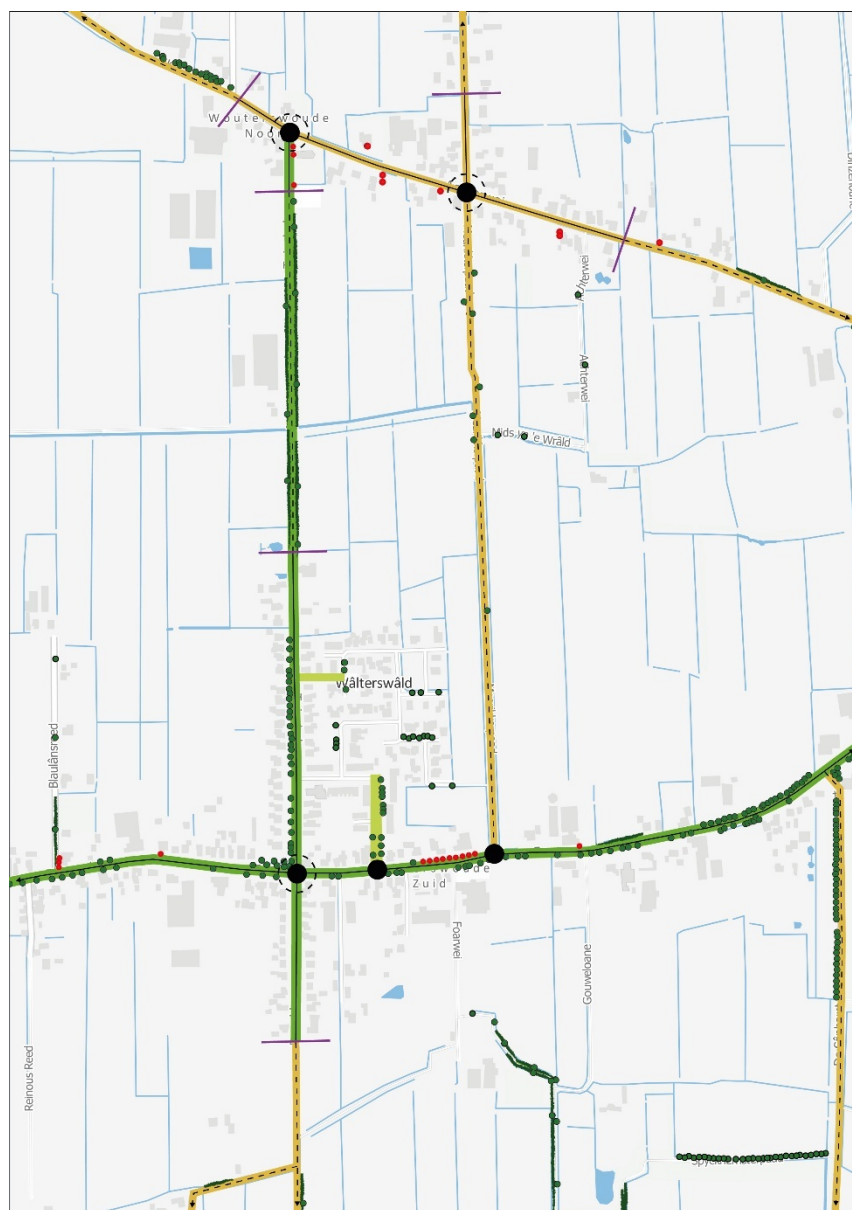
De hoofdstructuur van Wâlterswâld bestaat uit de Achterwei, de Foarwei en de noord-zuid verbindende Tsjerkeloane / Broekloane en het historische voetpad Mearikkerpaad. De Foarwei wordt begeleid door een boomstructuur, met daaronder een haag. Vanuit de hoofdstructuur zijn waardevolle doorzichten naar het omliggende landschap zichtbaar.

De kruisingen van de hoofdstructuurlijnen vormen markante punten in de groenstructuur. De kruising Achterwei – Tsjerkeloane is ruimtelijk een waardevol punt door de aanwezigheid van de beplanting en de kerk. De kruising Foarwei – Tsjerkeloane is een historisch waardevolle kruising.

Secundaire structuur

De secundaire structuur bestaat uit de inprikker Prysterikker en de Bonifatiusstrjitte. Beide wegen hebben een begeleidende beplantingstructuur.

Walterswâld

Legenda

- Hoofdstructuurlijn
- Landschappelijke hoofdstructuurlijn
- Secundaire structuur
- Winkelcentrum
- Bebouwingscontour houtkap
- Kruising
- Markant punt
- Hoofdstructuur binnen komgrens
- Hoofdstructuur buiten komgrens
- Boom
- Monumentale boom op particulier terrein
- Hout en/of elzensingel
- Bijzondere bebouwing: kerk, landgoed

4.4.7 Driezum

Driezum is het meest oostelijk gelegen dorp van het oost-west gerichte bebouwingslint. De hoofdstructuur heeft een dorps karakter en bestaat uit een bijzondere dubbele structuur. De oost-west gelegen Foarwei gaat over in de noord-zuid gelegen H.G. van der Veenstrjitte en Tsjerkestrjitte en takt in het noorden aan op de weer oost-west gelegen Achterwei / Van Sytzamawei. Ten oosten van het dorp is Rinsmastate van grote landschappelijke, cultuurhistorische en recreatieve waarde.

Hoofdstructuur

De Foarwei als hoofdstructuur is een voortzetting van de beplantingstructuur vanuit Wâlterswâld en bestaat uit een boomstructuur met daaronder hagen.

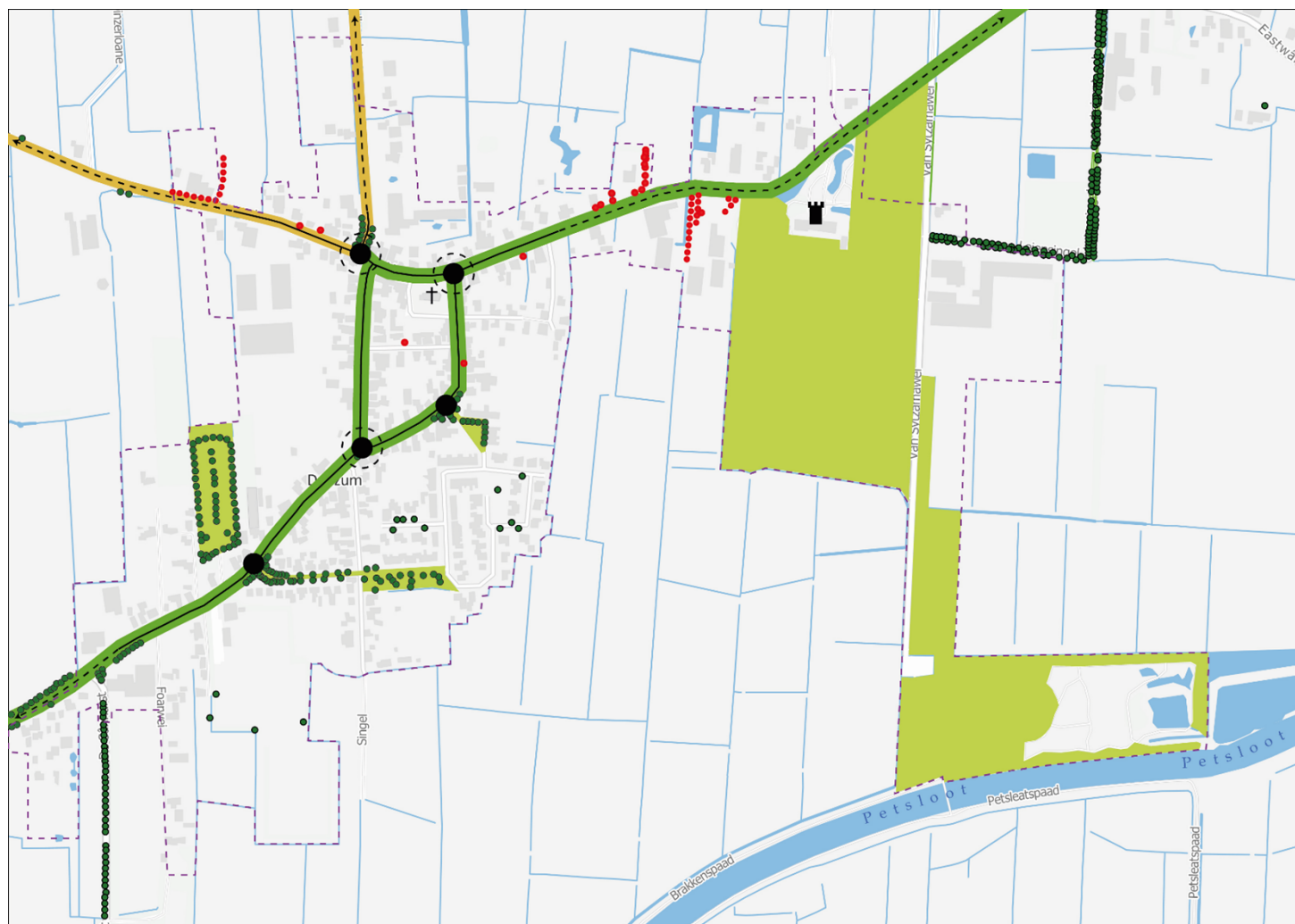
Ook voor de Achterwei geldt dat de structuur een voortzetting is uit Wâlterswâld. Het ruimtelijke beeld wordt hier gekarakteriseerd door monumentale bomen op particuliere terreinen. De Achterwei gaat over in de Van Sytzamawei. Deze straat heeft een stenig profiel en het beeld wordt ook hier bepaald door markante bomen op particulier terrein. Door de beperkte ruimte voor openbaar groen bepalen de herkenbare kruisingen de groenstructuur van Driezum. Alle kruisingen zijn aangezet met markante bomen waardoor ze vanuit de aanliggende straten een groen oriëntatiepunt vormen en hierdoor de structuur bepalen. De kruisingen betreffen:

- De kruising Foarwei – H.G. van der Veenstrjitte is onlangs heringericht volgens het Dielde Romte concept. De kruising is verbijzonderd door rode beuken in een boomspiegel.
- De kruising Tsjerkestrjitte – Achterwei bij de kerk wordt nu bepaald door een begeleidende haag op het terrein van de kerk.
- Op de kruising Achterwei – H.G. van der Veenstrjitte bepalen de rode beuken op particulier terrein het beeld.
- De kruising Achterwei – Kolkensloane is gemarkeerd met leilinden langs de kruising.

Secundaire structuur

De secundaire structuur bestaat uit de Ophuystrawei en Canterstrjitte. Beide inprickers zijn verbonden met de hoofdstructuur door een kruising met daarop leilinden. De kruising Tsjerkestrjitte – Canterstrjitte is een versteend plein met leilinden. Het westelijk deel van de Ophuystrawei wordt begeleidt door een bredere groenstrook met waardevol zicht op het landschap.

Driezum

Legenda

- Hoofdstructuurlijn
- Landschappelijke hoofdstructuurlijn
- Secundaire structuur
- Winkelcentrum
- Bebouwingscontour houtkap
- Kruising
- Markant punt
- Hoofdstructuur binnen komgrens
- Hoofdstructuur buiten komgrens
- Boom
- Monumentale boom op particulier terrein
- Hout en/of elzensingel
- Bijzondere bebouwing: kerk, landgoed

4.4.8 De Falom

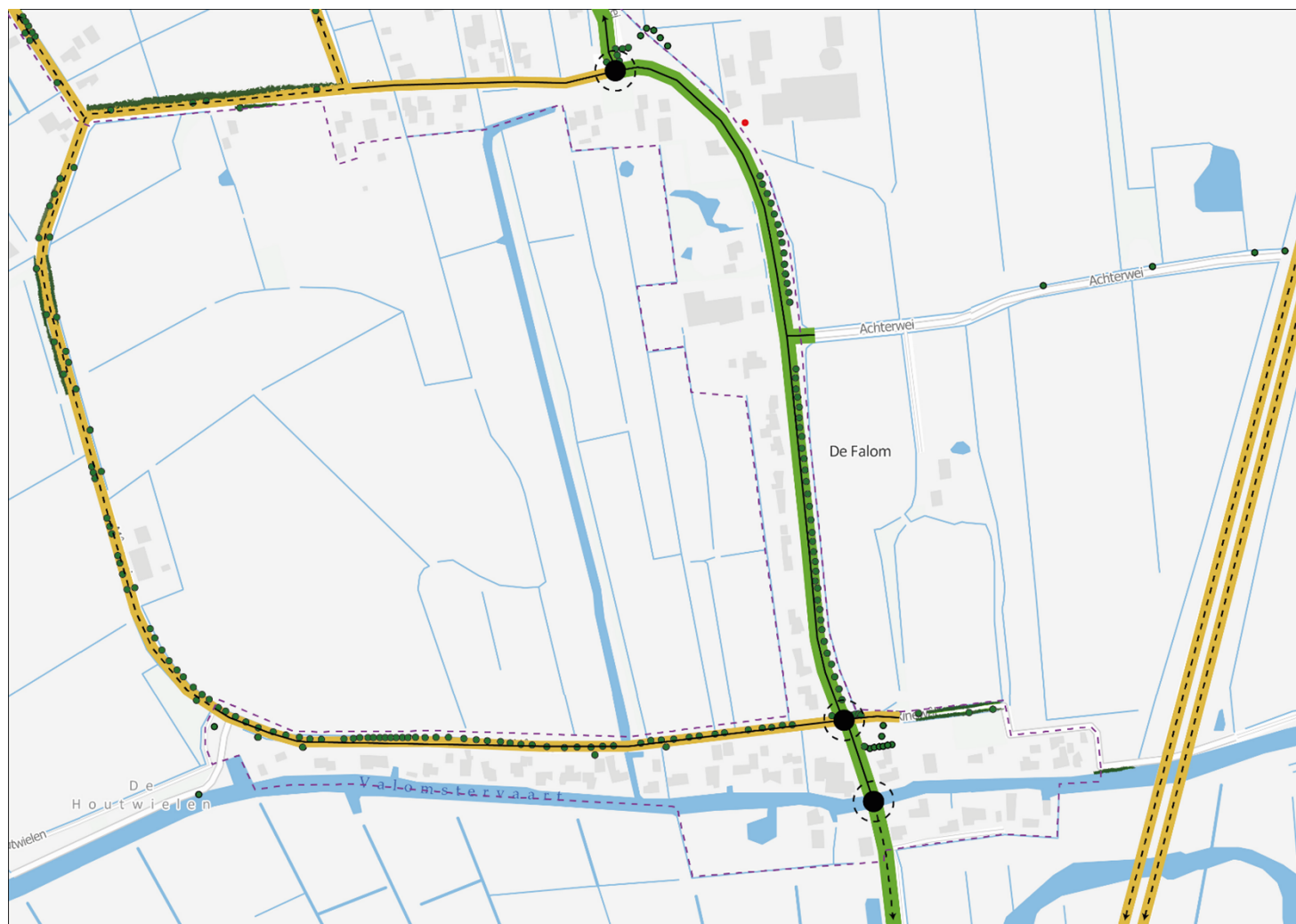
Het dorp De Falom ligt op de overgang tussen het zand en het veen. De Falomster Feart ligt op de rand van het veengebied, de Hegewâl ligt op het zand. Het landschap om de Falom is ontstaan door de ontginning van het laagveen. Dit gebeurde met smalle opstreckende en soms onregelmatige percelen. De eerste bebouwing heeft zich als lint ontwikkeld langs de noordzijde van de Falomster Feart. Latere bebouwing haaks hierop als lint langs de Haadwei. Bijzonderheden van De Falom zijn de inpolderingen van vroegere plassen binnen het dorpsgroen. Het dorp en landschap zijn nauw met elkaar verbonden. De woningen langs de Mûnewei kijken uit over de Falomster Feart en het veenontginingslandschap. De woningen langs de Haadwei kijken uit over de weg en over het singellandschap ten oosten van het dorp.

Hoofdstructuur

De hoofdstructuur van De Falom bestaat uit de landschappelijke structuurlijnen Haadwei, Hegewâl, Mûnewei en de Falomster Feart. De Mûnewei wordt begeleid door een landschappelijk waardevolle elzensingel. De Haadwei wordt gedeeltelijk begeleid door elzensingels en een bomenrij.

Markante punten zijn de met hagen omkaderde kruising tussen Haadwei – Hegewâl, kruising Haadwei – Rinewâl en de brug over de Falomster Feart.

De Falom

Legenda

- Hoofdstructuurlijn
- Landschappelijke hoofdstructuurlijn
- Secundaire structuur
- Winkelcentrum
- Bebouwingscontour houtkap
- Kruising
- Markant punt
- Hoofdstructuur binnen komgrens
- Hoofdstructuur buiten komgrens
- Boom
- Monumentale boom op particulier terrein
- Hout en/of elzensingel
- Bijzondere bebouwing: kerk, landgoed

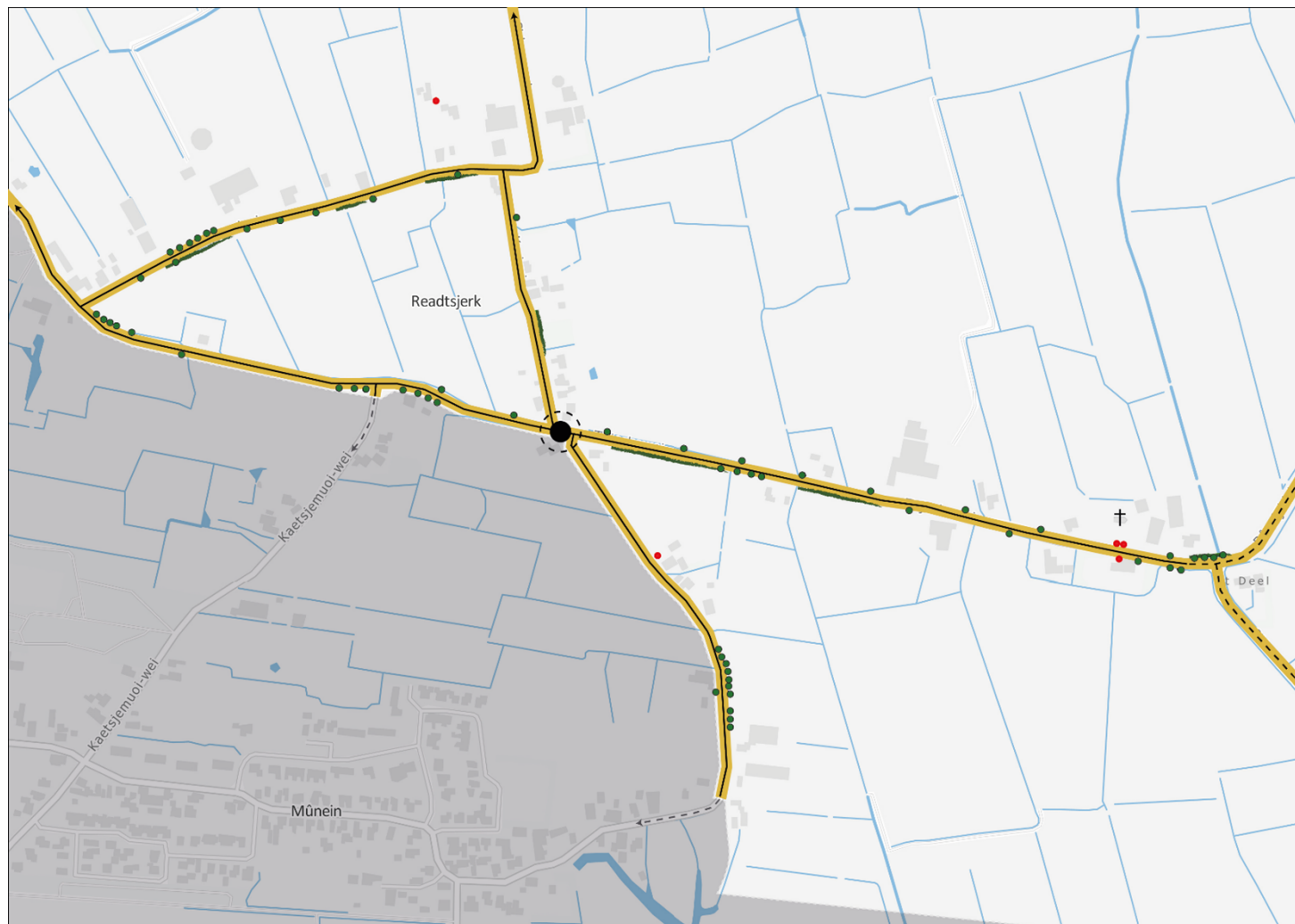
4.4.9 Readtsjerk

Readtsjerk maakt onderdeel uit van het gebied 'Trynwâlden' rond de dorpen Aldtsjerk en Oentsjerk. Het gebied rond Readtsjerk heeft een kleinschalig karakter dat wordt bepaald door de (particuliere) bossen, elzensingels, hagen en vrijstaande bebouwing.

Hoofdstructuur

De hoofdstructuur wordt gevormd door de wegen: Tsjerkewei, Koaiwei, Keatsjemuiwei. Kenmerkend is dat er weinig openbaar groen aanwezig is. Accenten worden gevormd door de monumentale bomen bij de kerk. Het dorp is onlosmakelijk verbonden met het landschap en dit waardevolle beeld blijft ook in de toekomst behouden. De hoofdstructuur is daarom aangewezen als landschappelijke structuur. Deze wordt begeleid door de aanwezige beplantingsstructuren.

Readtsjerk

Legenda

- Hoofdstructuurlijn
- Landschappelijke hoofdstructuurlijn
- Secundaire structuur
- Winkelcentrum
- Bebouwingscontour houtkap
- Kruising
- Markant punt
- Hoofdstructuur binnen komgrens
- Hoofdstructuur buiten komgrens
- Boom
- Monumentale boom op particulier terrein
- Hout en/of elzensingel
- † Bijzondere bebouwing: kerk, landgoed

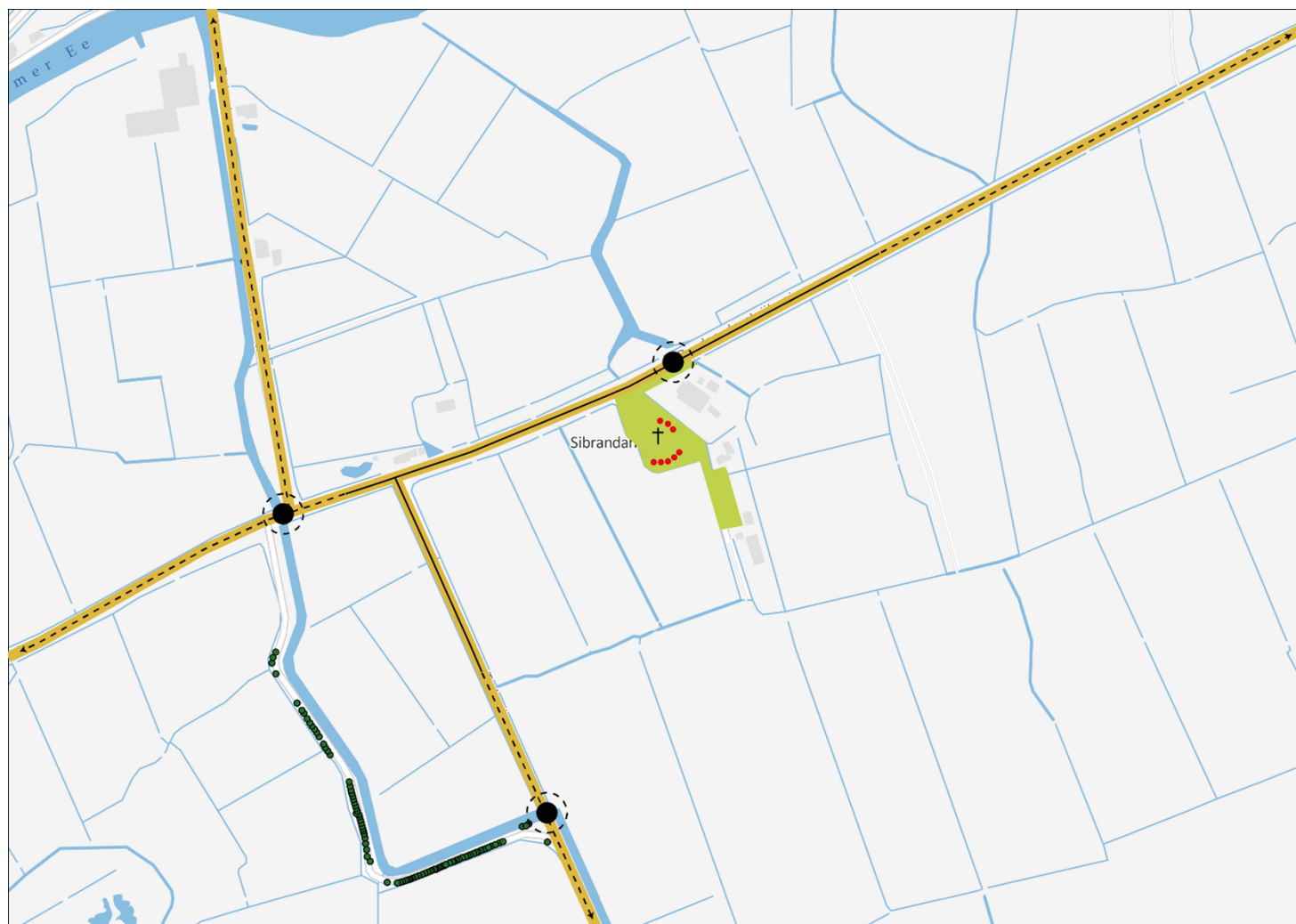
4.4.10 Sibrandahûs

Sibrandahûs is de enige nog bestaande (bescheiden) terp binnen de gemeente.

Hoofdstructuur

De hoofdstructuur van Sibrandahûs wordt gevormd door de zwaar beplante terp en de onbeplante Burdaarderstrjitwei en Trekwei. De terp van Sibrandahûs is van grote waarde voor het landschap, het is samen met de erfbeplanting een groene oase in het open terpenlandschap. Om deze reden is het van groot belang dit beeld te behouden dan wel te versterken.

Sibrandahûs

Legenda

- Hoofdstructuurlijn
- Landschappelijke hoofdstructuurlijn
- Secundaire structuur
- Winkelcentrum
- Bebouwingscontour houtkap
- Kruising
- Markant punt
- Hoofdstructuur binnen komgrens
- Hoofdstructuur buiten komgrens
- Boom
- Monumentale boom op particulier terrein
- Hout en/of elzensingel
- Bijzondere bebouwing: kerk, landgoed

4.5 Conclusies analyse

Op basis van bovenstaande analyses kunnen enkele conclusies worden getrokken over de verschillende lagen binnen de groenstructuur.

Hoofdstructuur

Binnen deze structuur hebben doorlopende landschappelijke lijnen prioriteit, waarbij de zichtbaarheid en beleefbaarheid van deze lijnen momenteel relatief hoog zijn. Echter, om deze lijnen te waarborgen is het van belang dat er, waar nodig, herstel plaatsvindt. Wat betreft vlakken en punten binnen de hoofdstructuur, zijn relatief veel cultuurhistorisch waardevolle elementen aanwezig in de gemeente.

Secundaire structuur

De groenvakken binnen deze structuur zijn beeldbepalend en doorgaans functioneel ingericht. Er zijn binnen de secundaire structuur verschillende elementen te identificeren die de cultuurhistorie van het landschap visualiseren. Daarnaast dragen veel elementen binnen de secundaire structuur bij aan de dagelijkse beleving van de inwoners van de gemeente.

Overige groenvlakken en objecten

Groen in en rondom de kruisingen en wijkontsluitingen binnen deze structuur bevordert de dooradering van het openbaar groen in de dorpskernen.

Dorpskernen

Binnen de dorpskernen is de belevingswaarde van het openbaar groen hoog. In veel dorpen komen monumentale bomen, functioneel ingerichte groenvakken en groene wijkontsluitingen voor. Er is voor veel dorpen sprake van een sterke zichtbaarheid van de landschappelijke lijnen waardoor de cultuurhistorie van de omgeving beleefbaar is. Binnen de meeste dorpskernen vormen de cultuurhistorische- en landschappelijke ontwikkelingen van de afgelopen eeuw de basis voor de inrichting van het openbaar groen.

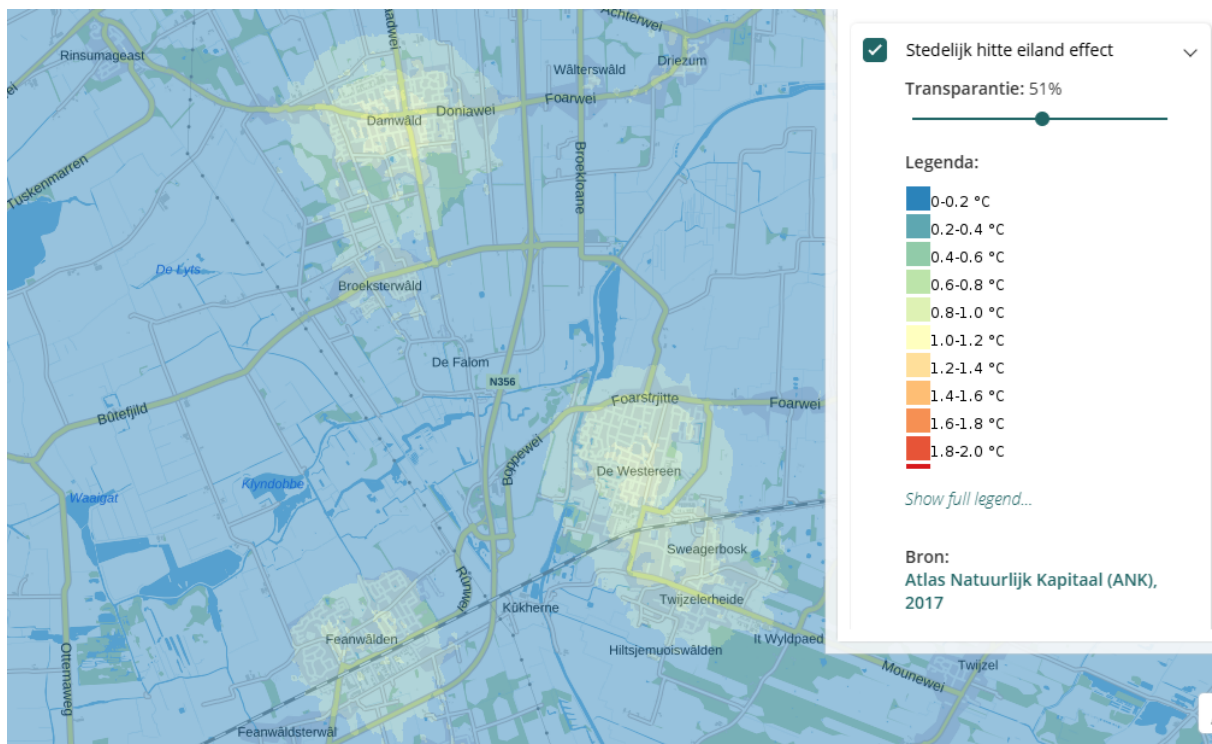
5. Keuzes bij de ambities

5.1 Duurzaamheid en klimaatadaptatie

Huidige situatie

Binnen het thema van duurzaamheid en klimaatadaptatie spelen verschillende onderwerpen een rol. Een belangrijk aandachtspunt binnen de gemeente is hittestress. De ambitie is om Dantumadiel klimaatrobuust te maken. Een manier om dit te waarborgen is het verkennen en toepassen van mogelijkheden om hittestress te voorkomen en beperken. Groenstructuren spelen hierbij een cruciale rol in het bevorderen van een duurzame toekomst.

Een voorbeeld van hoe groenstructuren bijdragen aan de toekomstbestendigheid van de gemeente, is het voorkomen en beperken van hittestress. Grijze, verstedelijkte gebieden zijn de voornaamste risicogebieden voor hittestress: in deze gebieden ligt de gevoelstemperatuur aanzienlijk hoger dan in gebieden met meer groen. Gebieden die bijzonder kwetsbaar zijn voor hittestress zijn onder andere de dorpskernen van De Westereen en Damwâld. Andere specifieke voorbeelden van kwetsbare gebieden zijn het bedrijventerrein rondom de Conradi-Veenlandstrjitte / De Moarrewei, de centrumlocatie aan de Haadwei in Damwâld en de winkelgebieden van De Westereen en Feanwâlden.

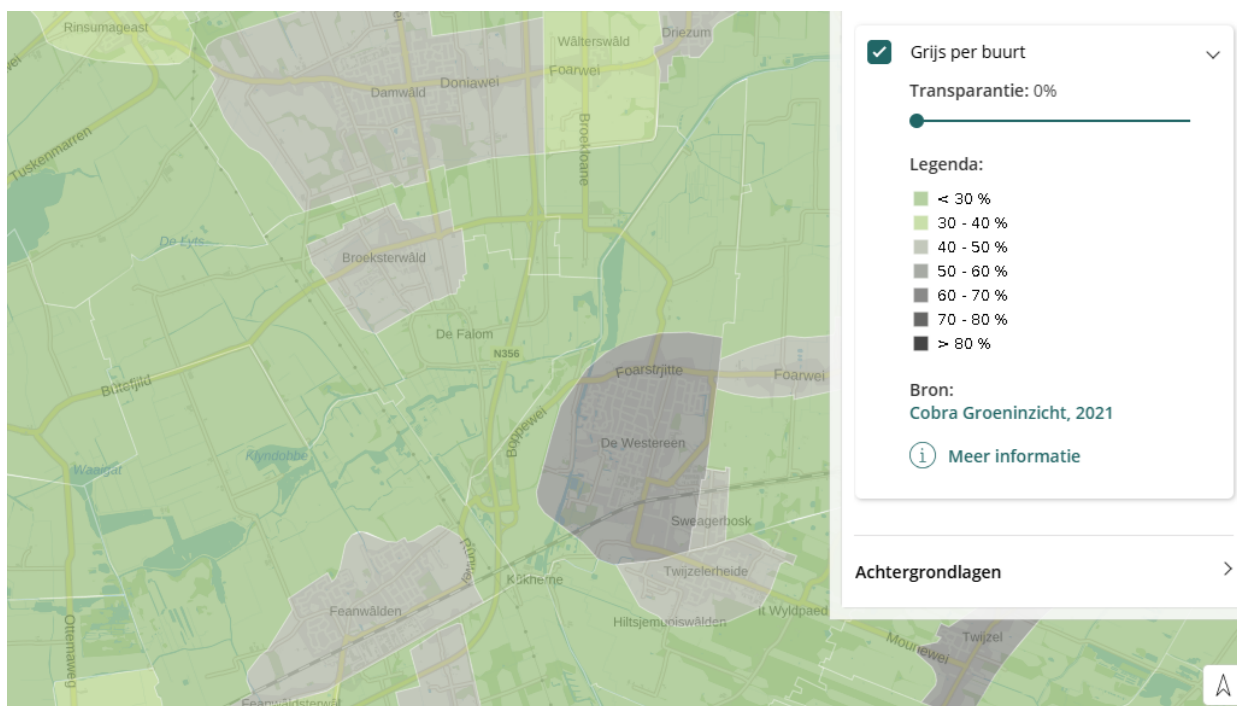
Figuur 23. Stedelijk hitte-eiland effect van dorpskernen in de gemeente (bron: www.klimaat-effectatlas.nl)

Hittestress is een risicofactor voor o.a. kwetsbare doelgroepen zoals ouderen en jonge kinderen. Daarnaast zorgt een grotere mate van hittestress ook voor een grotere kans op blauwalg in de watergangen. Het is van groot belang dat we voorkomen dat extreme hitte het onmogelijk maakt om dagelijkse activiteiten te ondernemen. We richten ons hierbij op zo natuurlijk mogelijke verkoelingsmiddelen. Het effect van groen op hittestress is op onderstaande kaart in figuur 24 goed zichtbaar. Minder groen staat gelijk aan minder temperatuurregulatie en dus meer hittestress. Een manier om hittestress te beperken, is door het behouden en herstellen van openbaar groen.

Kansen groenstructuur

Groen integreren in planvorming

Een mogelijke verbeterkans voor klimaatadaptatie in de hoofdstructuur is het waarborgen dat groen een hoofdrol speelt bij het inrichten van de buitenruimte. Bij de voorbereidingen van nieuwe plannen is het daarbij van belang dat er onderzoek wordt gedaan naar een klimaatadaptieve inrichting, bijvoorbeeld van plantvakken. Ook willen we de aanplant van groen en bomen op particulier terrein en parkeerterreinen van winkelcentra stimuleren. Daarnaast moeten ook waterberging, het infiltreren van regenwater en het afkoppelen van hemelwaterafoer onderzocht worden als mogelijkheden om de waterregulatie (en daarmee temperatuur- en droogteregulatie) te faciliteren. Klimaatadaptatie raakt echter niet alleen thema's als hittestress: ook CO₂-vastlegging is een belangrijk onderwerp. Op het gebied van bomen ligt een verbeterkans: de (Friese) Bomen- en Bossenstrategie is verbonden met al deze opgaven en is in de Omgevingsvisie van Provincie Fryslân gekoppeld aan energietransitie, o.a. door de uitbreiding van CO₂-vastlegging. Dit vereist een betere bescherming van bestaande bomen en bossen, bosuitbreiding, aanplant van nieuwe bomen en landschapsherstel, inclusief houtwallen.

Figuur 24. Grijs oppervlakte per buurt in dorpskernen in de gemeente (bron: www.klimaat-effectatlas.nl)

Richtlijnen bomen

Een andere kans op het gebied van bomen is het realiseren van minimaal één boom op elke speeltuin om zo voor voldoende schaduw te zorgen. Hier kan de 3-30-300 regel voor bomen worden aangehaald, deze richtlijn scoort volgens een recent onderzoek hoog op verscheidene criteria zoals inpasbaarheid, haalbaarheid, versterking van de biodiversiteit en verbeteren van de gezondheid.⁴

Deze richtlijn stelt dat er voor elke woning drie (volwassen) bomen in de openbare ruimte aanwezig zijn, dat elke wijk minstens 30% boomkroonbedekking moet hebben, en dat de maximale afstand tot een openbare groene ruimte niet meer dan 300 meter bedraagt. Met oog op de bevordering van klimaatadaptatie zorgt een groter boomkroonvolume bijvoorbeeld voor het opvangen van warmte, waarmee de gemeente leefbaarder wordt. Daarnaast draagt een groter boomkroonvolume bij aan het voorkomen van wateroverlast en droogte. Gezien de typerende kenmerken van de verschillende landschapstypen in de gemeente zal de 3-30-300 richtlijn niet overal één-op-één toepasbaar zijn. Echter, deze richtlijn geeft wel duidelijke handvatten voor het onderhouden en uitbreiden van het bomenbestand in de gemeente.

Vergroenen grijze gebieden

Om de eerder genoemde uitdaging omtrent hittestress in grijze gebieden aan te pakken, kunnen initiatieven van particulieren en ondernemingen ondersteund worden met een ondernemersfonds. Een voorbeeld hiervan is de vooruitgang die in Feanwâlden is geboekt door het winkelgebied te vergroenen. In de Westereen lopen er ook initiatieven om het winkelgebied klimaatadaptief in te richten door het toevoegen van meer groen. Het is belangrijk dat ook het terrein rond het winkelcentrum in woonkernen zoals Damwâld op deze manier de nodige aandacht krijgt. In de toekomst is het zaak om eisen omtrent klimaatadaptatie vast te leggen in het omgevingsplan en groen te beschermen bij verkoop van vastgoed aan ontwikkelaars.

Wijkgroen

Tot slot zijn er ook binnen de vele groene plekken in woonwijken kansen voor klimaatadaptatie en duurzaamheid. Juist deze plekken zijn zeer waardevol voor de inwoners van de gemeente en

⁴ Bron = SWEKO, 2024

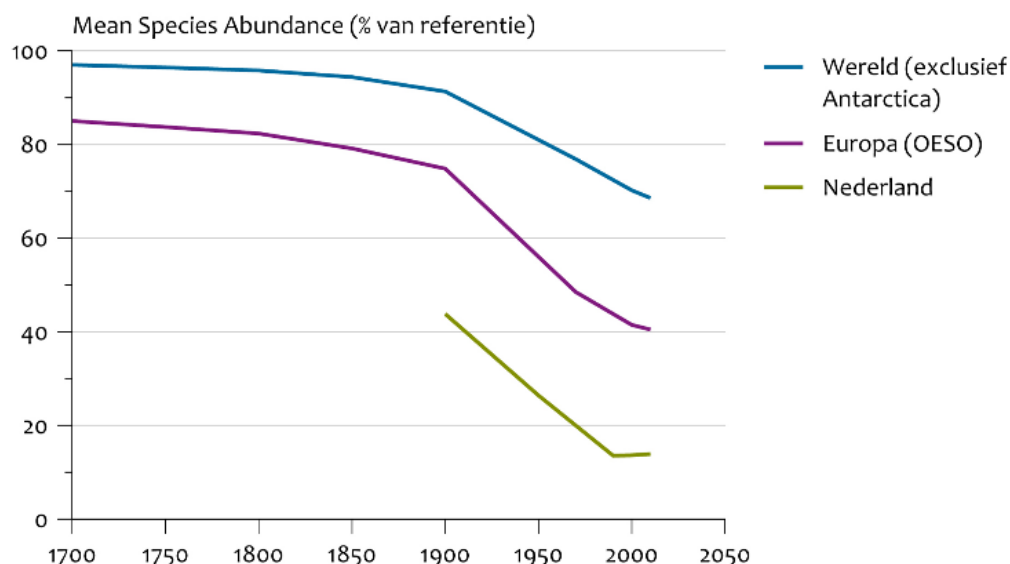
fungeren als lokale bronnen voor temperatuur- en warmteregulatie. Het behouden en versterken van deze groenvlakken is belangrijk voor het waarborgen van een klimaatrobuuste openbare ruimte. Deze plantsoenen en overige groenvlakken richten we zoveel mogelijk klimaatrobuust in, dit is bevorderlijk voor de temperatuurregulatie en fungeert als tijdelijke berging van regenwater. Bij nieuwe ontwikkelingen wordt klimaatadaptatie meegenomen in de locatiekeuze, op deze wijze bewaken we de groene ruimte in dorpen.

5.2 Biodiversiteit

Huidige situatie

Iedere bijdrage aan de versterking van de biodiversiteit is van groot belang, want zowel wereldwijd, als in Europa, als in Nederland is er sprake van een sterke afname. Naar schatting is er momenteel slechts 15% over van de oorspronkelijke biodiversiteit die Nederland in de 18^e eeuw had (figuur 25). Het verlies van biodiversiteit is door hoge inspanningen gestabiliseerd, maar er worden nog steeds circa 1 miljoen dier- en plantsoorten met uitsterven bedreigd.⁵

Biodiversiteit

Bron: PBL.

PBL/sep13
www.clo.nl/nl144002

Figuur 25. Geschatte ontwikkeling in biodiversiteit tussen 1700 – 2050

Het verbeteren van de biodiversiteit in de gemeente hangt nauw samen met duurzaamheid en klimaatadaptatie en is essentieel is voor een gezonde leefomgeving en een veerkrachtig ecosysteem. De wens is dan ook om de gemeente klimaatrobuuster te maken door het versterken van de biodiversiteit. Deze groenstructuurvisie biedt de richtlijnen om deze ambitie te realiseren. Een goede biodiversiteit draagt immers bij aan een waardevolle, duurzame en goed beheersbare groenstructuur binnen de gemeente Dantumadiel. “Het ultieme doel is dat in 2035 de biodiversiteit is toegenomen door het herstel van ecosystemen” (Ontwerp Omgevingsvisie, 2023).

“We willen de kwaliteit van de natuur behouden en de biodiversiteit vergroten”
Raadsakkoord 2022 - 2026 Dantumadiel

⁵ Bron = CLO, 2016

Zoals eerder beschreven kent de gemeente Dantumadiel drie landschapstypen met elk hun eigen unieke kenmerken. Binnen deze drie landschappen moet op passende wijze worden gekeken naar maatregelen om de biodiversiteit in de gemeente te versterken, hier spelen namelijk verschillende uitdagingen. Denk hierbij aan de intensivering van landgebruik of het verlies van houtwallen en natuurvriendelijke bermen. Naast het buitengebied staat ook de bebouwde kom voor uitdagingen op het gebied van biodiversiteit, zoals verstening, versnippering van groen en minder contact tussen mens en natuur. Aaneengeschakelde groenelementen, zoals houtwallen, bermen en andere groene structuren spelen een zeer belangrijke rol in de soortenvariatie: ze bieden voedsel, maken migratie mogelijk en dienen als schuilplaatsen voor insecten, vogels en zoogdieren. Het behouden, herstellen en verbinden van deze groenelementen staat dan ook centraal.

Provincie-breed werken we samen met het Provinciaal Programma Herstel Biodiversiteit (2021), hierbij zijn zowel andere Friese gemeenten, als Provinsje Fryslân en Wetterskip Fryslân aangesloten. Daarnaast zijn verschillende ambities in de Friese Bomen- en Bossenstrategie van belang voor dit beleidskader. Op gemeentelijk niveau wordt een beleidsbasis gelegd door het uitwerken van biodiversiteit in de beleidsplannen Openbare Ruimte. Biodiversiteit is ook als thema verwerkt in het ontwerp van de omgevingsvisie van de gemeente. De eerste stap in het versterken van de biodiversiteit binnen de gemeente gaat voorbij de drie niveaus van de groenstructuur: het faciliteren van kennisontwikkeling en bewustwording over biodiversiteit is essentieel. Hier speelt educatie een grote rol, daarom wordt dit onderdeel verder uitgewerkt in paragraaf 5.5.

Kansen groenstructuur

Integrale aanpak

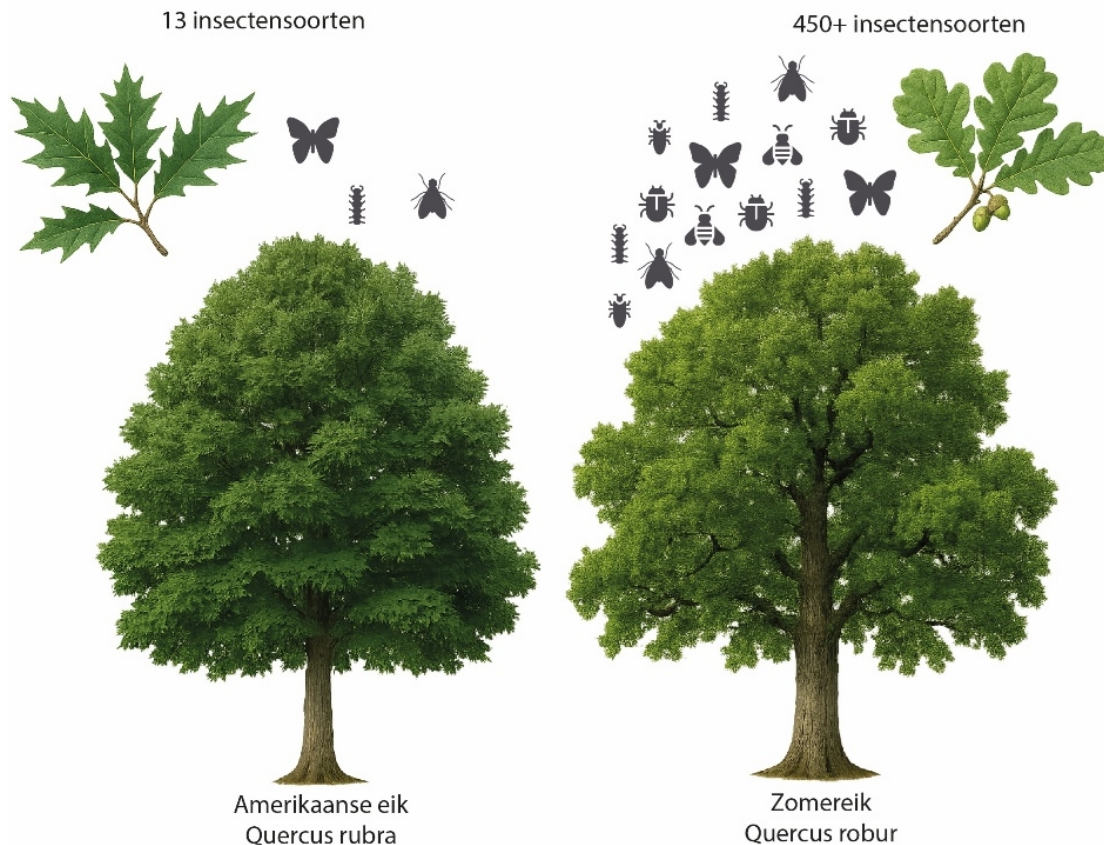
De hoofdstructuur dient als een drager van de biodiversiteit binnen de gemeente. Een eerste mogelijkheid voor het versterken van de biodiversiteit in de hoofdstructuur is het betrekken van groen en de biodiversiteit bij nieuwe plannen en ontwikkelingen. Een voorbeeld hiervan is het uitvoeren van een natuurkansenscan bij ontwikkelingen of renovaties in de nabijheid van belangrijke elementen binnen de groenstructuur. Andere mogelijke maatregelen zijn het integreren van groen en biodiversiteit op andere beleidsterreinen, denk hierbij aan water, woningbouw en bodem. Er is bijvoorbeeld al materiaal samengesteld en beschikbaar om mensen te informeren over de mogelijkheden van natuurinclusieve bouw. Daarnaast moeten ook mogelijkheden worden verkend, zoals het promoten van groene maatregelen bij relevante (bouw)vergunningaanvragen en het reserveren van minimaal 10% van de bouwkosten voor specifiek ecologisch groen, naast de reguliere groenaanleg. Door vanuit verschillende perspectieven rekening te houden met biodiversiteit, kan worden gewaarborgd dat er binnen de hoofdstructuur van de gemeente voldoende ruimte is voor biodiversiteit.

Soortendiversiteit

De samenhang van het groen in de hoofdstructuur speelt een grote rol: het is van groot belang dat versnippering wordt tegengegaan. Een manier om dit aan te pakken is het duurzaam verankeren van ecologische verbindingzones in het openbaar groen. Een alternatief is het creëren van gevarieerd leefgebied voor verschillende soorten. Hierop kan worden ingespeeld bij de nieuwe aanplant van bomen en hagen. Weloverwogen nieuwe aanplant kan bijdragen aan het behouden en versterken van de biodiversiteit. In het buitengebied betekent dit in dat er bijvoorbeeld gekozen wordt voor een aanplant van gemengde hagen. Voor de aanplant van nieuwe bomen geldt dan ook dat de soorten op de Zwarte Bomenlijst zoveel mogelijk worden vermeden.⁶ In plaats daarvan wordt gekozen voor soorten van de Groene Bomenlijst.⁷ Deze soorten dragen onder andere bij aan een hogere kwaliteit en kwantiteit aan voedsel voor vogels en insecten bieden. Zo is het verschil tussen de Amerikaanse eik als uitheemse soort en de inheemse zomereik significant. Een Amerikaanse eik heeft weinig ecologische interactie met insecten. Op een Amerikaanse eik (*Quercus rubra*) leven in Europa slechts ongeveer 12 tot 20 insectensoorten. Dit is een groot contrast met de inheemse zomereik, waar doorgaans meer dan 400 insectensoorten voorkomen (zie figuur 26).

⁶ Bron = Natuur & Milieu, 2023

⁷ Bron = Natuur & Milieu, 2023

Figuur 26. Verschil tussen inheemse en uitheemse plantensoorten in waarde voor insecten

Invasieve exoten

In lijn met deze aanpak worden invasieve exoten beheerst en – waar mogelijk – met passende maatregelen bestreden. Denk hierbij aan soorten als de reuzenberenklauw, Japanse duizendknoop en grote waternavel. Deze invasieve exoten komen oorspronkelijk niet uit Europa en verdringen door hun invasieve karakter onze inheemse soorten.

Watergangen

In de gemeente wordt het overgrote deel van de watergangen beheerd door ze volledig te hekkelen. Door het hekkelen is er sprake van ‘schoner’ water, maar dit heeft wel een negatieve impact op de biodiversiteit. Hierin ligt een kans om watergangen ecologisch verantwoord te beheren, opties zijn bijvoorbeeld het gefaseerd uitvoeren van de werkzaamheden.

Natuurvriendelijke bermen

Het huidige bermbeheer is een balans tussen veiligheid, netheid en biodiversiteit. Bermen worden in de basis tweemaal per jaar gemaaid, waarbij het gras wordt afgevoerd. Langs fietspaden, uitritten en rijwegen wordt een zogenaamde netheidsstrook in een hogere frequentie gemaaid om veiligheid te waarborgen en overlast te beperken.

Binnen het maaibeleid van bermen liggen kansen voor de biodiversiteit. Natuurvriendelijk beheerde bermen bieden een gevarieerd habitat voor een breed scala aan soorten en ogen aantrekkelijk door de aanwezigheid van kruiden en bloemen. Natuurvriendelijke bermen vormen dan ook een kans om aantrekkelijke zichtlijnen door het landschap te creëren. Om dit te realiseren, laat de gemeente gedegen (voor)onderzoek uitvoeren naar bermen die hiervoor kansrijk worden geacht binnen de gehele gemeente. Om te waarborgen of het huidige maaibeheer het gewenste effect heeft op de biodiversiteit in de bermen, wordt een jaarlijkse monitoring uitgevoerd. De jaarlijkse monitoring is in 2023 gestart met vier monitoringslocaties en in 2024 uitgebreid naar tien locaties.

Figuur 27. Uitvoering van jaarlijkse monitoring naar effect van maaibeheer in de bermen

Sinusbeheer kan daarnaast een goed alternatief zijn voor het standaard maaien en afvoeren; het biedt een effectieve manier om de biodiversiteit in brede groenstroken te vergroten. In plaats van alles in één keer te maaien, wordt gewerkt met golvende, slingerende maaipaden en blijft telkens een deel van de vegetatie staan. Op deze wijze wordt variatie in hoog en laag gewas aangebracht, wat bevorderlijk is voor de biodiversiteit. Een voorbeeld van een geschikte locatie voor het toepassen van sinusbeheer in groenvlakken is de Conradi-Veenlandstrjitte in Damwâld (zie figuur 28). Een aanpassing in het maaibeleid kan hier veel betekenen voor de biodiversiteit in dit stukje wijkgroen.

Figuur 28. Brede groenvlakken tussen de weg en woningen op de Conradi-Veenlandstrjitte in Damwâld

Monumentale bomen

Daarnaast zijn monumentale bomen een belangrijk onderdeel van de groenstructuur. Een aantal bomen die binnen de gemeente een monumentale status genieten, zijn soorten van de Zwarte Bomenlijst.⁸ Met oog op de biodiversiteit zou het bevorderlijker zijn om alleen monumentale bomen van de Groene Bomenlijst te beschermen. Echter, de monumentale status slaat op meer dan enkel de biodiversiteitswaarde van een boom. Zoals eerder beschreven, zijn ook de economische en belevingswaarde van belang. Voor een monumentale boom gaat dit zeker op: een monumentale boom heeft een grote herkenningswaarde en een volwassen boom met een groot kroonvolume grote toegevoegde waarde voor klimaatadaptatie. Derhalve is het van belang dat alle waarden van groen overwogen worden bij zaken als de kap van een monumentale boom.

Richtlijnen

Tot slot is er binnen de secundaire structuur een kans om biodiversiteit te vergroten door het aanplanten van nieuwe bomen. Hiervoor kunnen verschillende richtlijnen aangehouden worden. Meer openbaar groen en een grotere boomkroonbedekking dragen bij aan de biodiversiteit, hiervoor kan de 3-30-300 regel als handvat fungeren. Daarnaast kan de 10-20-30 regel gebruikt worden als leidraad voor de diversiteit van bomenaanplant. De getallen in deze regel refereren naar de aanbeveling om in het bomenbestand maximaal 30% van één familie, 20% van één geslacht en 10% van één soort te hebben. Dit verlaagt het risico op plagen en ziektes, maakt het bomenbestand weerbaarder in het algemeen en is bevorderlijk voor de voedselvoorziening voor insecten en vogels.⁹

Stimuleren van particulieren

Om biodiversiteit op alle niveaus van de groenstructuur te bevorderen en inwoners hierbij te betrekken, moedigen we inwoners en bedrijven aan om klimaatrobuuste en duurzame maatregelen op eigen terrein te nemen. Daarnaast worden diverse maatregelen gestimuleerd en uitgevoerd, zoals het extensief beheren van delen intensief gazon, het aanplanten van bloembollen, het aanleggen van geveltuinten, extra aanplanten van inheemse bomen, aanleggen vogelbosjes en het inzaaien van bloemenweides binnen de bebouwde kom.

Project Kleur en Fleur Centrumgebieden

Binnen de gemeente is al een project gestart om jaarlijks de toegangen van wijken en andere zichtbare plekken, zoals bermen langs doorgaande wegen, in te zaaien met bloemrijke mengsels. Dit komt ten goede van zowel de biodiversiteit als de belevingswaarde van deze groenvlakken.

Figuur 29. Informatiebord "Dantumadiel in bloei" (foto afkomstig van www.rtvnof.nl)

⁸ Bron = Natuur & Milieu, 2023

⁹ Bron = Santamour, 2002

Draagvlak

De groenstructuur draagt een grote verantwoordelijkheid voor de biodiversiteit binnen de gemeente. Echter, soms komen de natuurlijk aandoende groenvoorzieningen niet overeen met het verwachtingspatroon van inwoners. Gemeentelijke plantsoenen zien er bij ecologisch maaibeheer soms 'rommeliger' uit dan inwoners wensen. Om draagvlak voor bovenstaande maatregelen te creëren, is het essentieel om duidelijk te communiceren over de biodiversiteitsdoelstellingen. De wens is dan ook om inwoners en andere betrokkenen actief te betrekken bij het verzamelen van input over het thema biodiversiteit. Op deze manier wordt samen met de inwoners van de gemeente de biodiversiteit in de omgeving behouden en versterkt.

5.3 Landschap en cultuurhistorie

Huidige situatie

De groenstructuur is een drager van de cultuurhistorie in onze gemeente. Het is van belang dat de historische landschapselementen in de groenstructuur gerespecteerd en behouden worden. De verschillende landschapstypen zijn hierin een kernkwaliteit en zijn van grote waarde voor de identiteit van Dantumadiel.

Kansen groenstructuur

Binnen de groenstructuur wordt ingezet op het zichtbaar houden van de verschillende landschapstypen, maar ook de overgangen hiertussen. Het is van belang dat er zorgvuldig wordt omgegaan met de identiteitsdragers van de verschillende landschapstypen en deze in acht te nemen bij nieuwe ontwikkelingen. Oude houtwallen en lanen vormen een terugblik naar de geschiedenis van de gemeente en vormen een essentieel onderdeel van het culturele erfgoed van de omgeving. Wanneer deze structuren behouden en hersteld worden, versterkt dit tevens onze verbinding met de geschiedenis. Een andere manier om rekening te houden met de cultuurhistorische context van de omgeving is het gebruik van inheemse soorten bij plantontwikkelingen. Deze elementen zijn een herinnering aan de interactie tussen mens en natuur door de eeuwen heen.

Figuur 30. Bij geplande herinrichtingswerkzaamheden liggen kansen voor herstel groenstructuur

Particulieren en bedrijven kunnen gestimuleerd worden om bijvoorbeeld een markante boom aan te planten op eigen terrein, vooral indien er onvoldoende ruimte op openbaar terrein aanwezig is. Een kanttekening hierbij is dat versterking van de landschappelijke hoofdstructuurlijnen bij voorkeur plaatsvindt op openbaar terrein, omdat hiermee de toekomstbestendigheid beter gewaarborgd wordt. Derhalve kan bij het stimuleren van de aanplant van markante bomen op particulier terrein, de

desbetreffende boom direct worden opgenomen op een lijst met waardevolle bomen. Door deze lijst toe te voegen aan de gemeentelijke bomenverordening, kan de boom 'beschermd' worden tegen ongewenste kap, wat de toekomstbestendigheid van de landschappelijke hoofdstructuurlijn beter waarborgt.

Samenwerkingen

Ook binnen dit thema is het van belang draagvlak te creëren. Een mogelijke aanpak is om werkgroepen, die al zijn opgericht, te betrekken bij projecten die gericht zijn op het beheer en herstel van cultuurhistorische groenelementen. Denk hierbij aan de Natuurlijk Ferskaat uit Feanwâlden en de werkgroep die de stinzenplanten rond De Schierstins onderhoudt.

In het woudenlandschap is er sprake van veel dichte, aaneengesloten boomstructuren. Hoewel deze structuren een rol spelen in de zichtbaarheid van de cultuurhistorische lijnen in het landschap, vormen ze ook een uitdaging. Door de dichtheid van de boomstructuren wordt het onderhouden van de watergangen in het woudenlandschap vermoeilijkt. Het is van groot belang dat de aanplant en het beheer van deze boomstructuren in samenwerking met de partijen die verantwoordelijk zijn voor de watergangen wordt afgestemd. Een goede bereikbaarheid van de watergangen is een vereiste voor het degelijk en veilig kunnen uitvoeren van onderhoud.

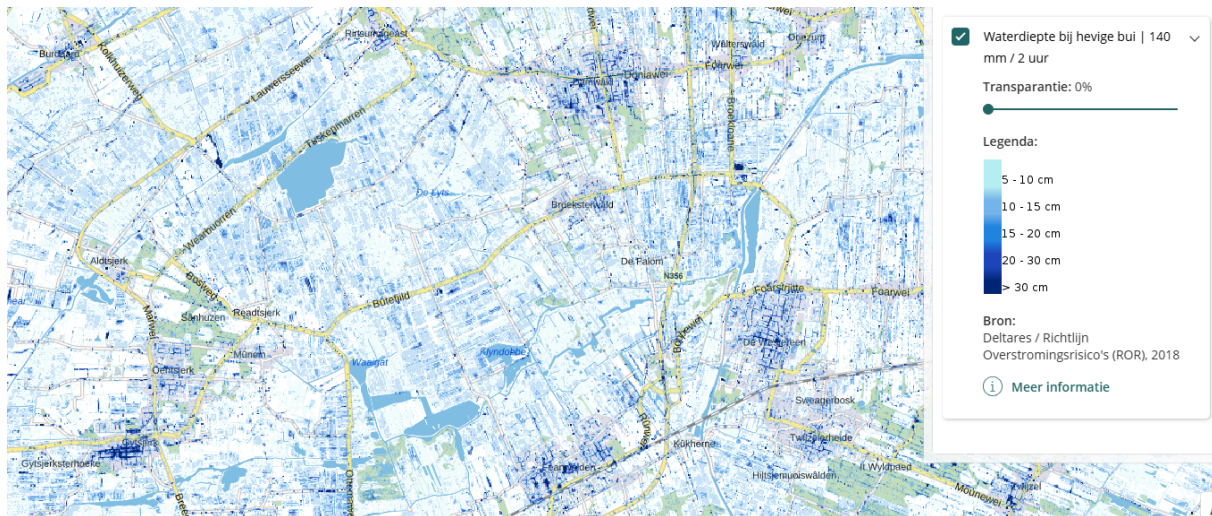

Figuur 31. Bloeiende stinzenflora in het voorjaar rond de Schierstins (foto afkomstig van www.schierstins.nl)

5.4 Recreatie en gezondheid

Huidige situatie

Gezondheid en recreatie vormen belangrijke pijlers bij de keuzes voor het groen in de openbare ruimte. Een groenstructuur kan op verschillende manieren bijdragen aan recreatie door het creëren van aantrekkelijke en veelzijdige ruimtes die mensen uitnodigen om actief buiten te zijn en te ontspannen. Zowel groen in het buitengebied als wijkgroen dient toegankelijk te zijn. Onderwerpen die binnen dit thema een rol spelen zijn ontspanning, actieve recreatie, beweging in de buitenlucht, evenementen en toerisme. Groen speelt daarnaast indirect een rol in gezondheid door de impact die het heeft op klimaatadaptatie. Groenere gebieden mitigeren risico's voor gezondheid zoals overstromingen, hitte en droogte.

Figuur 32 Waterdiepte bij een hevige regenval (bron: www.klimaat-effectatlas.nl)

Kansen groenstructuur

Binnen de verschillende landschapstypen liggen gevarieerde kansen voor het faciliteren van recreatie in de groenstructuur. Het woudenlandschap leent zich bijvoorbeeld uitstekend voor een doarpskuier (dorpsommetje). Dit is een voorbeeld van actieve recreatie. Dit kan binnen de groenstructuur gestimuleerd worden door het faciliteren van goed ontworpen en onderhouden routes. Bossen en natuurgebieden bieden een plek voor inwoners en bezoekers om tot rust te komen en te genieten van de natuur en de omgeving. Daarnaast kan de 3-30-300 richtlijn een handvat zijn voor het realiseren van toegankelijk openbaar groen, wat bevorderlijk is voor de gezondheid van inwoners. Een manier waarop bomen kunnen bijdragen aan de recreatie- en gezondheidswaarde van het groen is door na te gaan of er langs populaire fietsroutes voldoende boomkroonvolume aanwezig is. Op deze manier kunnen recreatieve fietsroutes gerealiseerd worden met koele oases als rustpunt op de warmere dagen.

Sociaal groen

In groenelementen zoals parken en bosjes kan recreatie worden gestimuleerd. Denk bijvoorbeeld aan goed onderhouden speeltoestellen en sportvelden; deze faciliteren niet alleen recreatie, maar dragen ook bij aan de fysieke gezondheid van zowel inwoners als bezoekers van de gemeente. Daarnaast kan het toevoegen van groen rondom werkomgevingen, zoals bedrijventerreinen, beweging in de buitenlucht stimuleren. Open groene ruimtes lenen zich daarnaast goed voor sociale bijeenkomsten zoals markten, picknicks en (grotere) evenementen. Deze functie van het groen beperkt zich niet tot recreatie: sociale ontmoetingsplaatsen in een groene omgeving zijn ook bevorderlijk voor de mentale gezondheid.

Toegankelijk groen

Het versterken van de recreatieve waarde van het groen heeft ook een positieve impact op de economische gezondheid van de gemeente: goed onderhouden, aantrekkelijke groenstructuren trekken toeristen aan, wat de lokale economie versterkt via horeca en andere recreatieve voorzieningen. Hierbij is het ook van groot belang dat groen voor iedereen toegankelijk en beleefbaar is, ook voor minder mobiele doelgroepen zoals ouderen en mindervaliden. Groen biedt op zichzelf ook kansen om gebieden toegankelijker te maken. Een voorbeeld is het vergroenen van versteende gebieden zoals winkelcentra, welke kwetsbaar zijn voor hittestress en wateroverlast. Door aanplant van bomen of groenvakken kan hittestress beperkt worden, schaduw geboden worden voor winkelaars en het hemelwater beter opgevangen worden. Dit maakt dat men met meer plezier in de omgeving recreëert. Tot slot kennen veel recreatieve faciliteiten in het groen koppelkansen met educatie, denk hierbij aan workshops, informatieborden of andere georganiseerde natuuractiviteiten in de groene ruimte.

Overlast

Bij sprake van overlast door elementen in de groenstructuur, bijvoorbeeld van bomen, is open en transparante communicatie tussen bewoners en de gemeente van groot belang. Hierin wordt een afweging gemaakt aan de hand van de balans tussen groen en leefbaarheid. Er wordt ingezet op een passende oplossingen waar nodig, zonder dat dit leidt tot verwijdering van bomen. Hierop aansluitend wordt bij nieuwe aanplant rekening gehouden met potentiële overlastfactoren. De gemeente streeft naar een zorgvuldige soortkeuze, waarbij bomen worden geselecteerd op eigenschappen die passen bij de specifieke locatie en minimale hinder veroorzaken voor de omgeving.

5.5 Educatie

Huidige situatie

De groenstructuur biedt een grote variatie aan kansen om bij te dragen aan educatie en het vergroten van bewustzijn over natuur, milieu en duurzaamheid. Dit kan op verschillende niveaus binnen de groenstructuur.

Kansen groenstructuur

Een van de kansen binnen de groenstructuur ligt bij de verbinding met de cultuurhistorie van het landschap. Historische landschapselementen in de groenstructuur, zoals oude lanen of houtwallen, bieden de mogelijkheid om lokale geschiedenis te verbinden met natuureducatie. Faciliteiten zoals informatiepanelen, (interactieve) wandel- en fietsroutes en digitale middelen kunnen worden ingezet om bezoekers bewust te maken van de historische functie en betekenis van het groen. Daarnaast kunnen inwoners en bezoekers actief worden betrokken bij het beheer en onderhoud van de groenstructuren: denk hierbij aan het beheren van houtwallen. Dit vormt een interactieve leerervaring in het groen. Ook grotere educatieve projecten zoals een boomfeestdag, boomplantdagen, biodiversiteitstellingen of workshops over duurzaam tuinieren stimuleert praktische kennis en betrokkenheid bij natuurbehoud.

Natuureducatie kan ook op kleinere schaal interactief zijn. Denk hierbij aan groengebieden welke dienen als openluchtklaslokalen waar kinderen en jongeren leren over ecosystemen, biodiversiteit, plantengroei en de invloed van menselijk handelen op de natuur. Denk hierbij aan lesprogramma's in parken of bossen in de gemeente.

Figuur 33. Leerlingen assisteren bij het aanplanten van bomen tijdens de Boomfeestdag in Feanwâlden

5.6 Kansen per dorp

Als voorzet op de programma's is de visie nader uitgewerkt in kansen per dorp. Aan de hand van de analyses per dorpskern en gestelde ambities, zijn per dorpskern een aantal verschillende kansen te identificeren. Deze kansen zijn in bijlage 2 te vinden. Dit overzicht van kansen dient als leidraad in mogelijke toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen en aanpassingen in beheer van het openbaar groen.

6. Vervolg

6.1 Omgevingsplan

De uitgangspunten voor de groenstructuur zoals geformuleerd in deze visie kunnen als leidraad dienen voor de regels in het omgevingsplan. Een basis ligt in het aanwijzen van de verschillende gebieden binnen de groenstructuur en de opname van de waarden van het groen. Voor zowel de dorpskernen als landschapstypen kunnen de kernwaarden en uitgangspunten uit deze visie worden opgenomen in het omgevingsplan. Hiermee wordt richting gegeven aan de ambities binnen de groenstructuur.

6.2 Monumentale bomenlijst

In deze visie staan de ambities omtrent markante punten geformuleerd, zoals monumentale bomen. Er moet een grondige evaluatie plaatsvinden van de huidige monumentale bomenlijst om te bepalen of deze compleet is. Dit houdt in dat er onderzocht moet worden of er nieuwe bomen aan de lijst toegevoegd moeten worden of dat er bomen zijn die om verschillende redenen, zoals ziekte of schade, verwijderd dienen te worden. Daarnaast is het van belang kritisch te kijken naar de voorwaarden om een boom op de monumentale bomenlijst te plaatsen.

Figuur 34. Karakteristieke monumentale boom in de gemeente Dantumadiel

6.3 Ecologische hoofdstructuren

Om het behoud en de ontwikkeling van ecologisch significant openbaar groen in de groenstructuur te waarborgen, is het van belang dat deze gespecificeerd worden. Derhalve is het belangrijk dat er ecologische hoofdstructuren worden aangewezen. Op deze manier kan in relevante ontwikkelingen en plannen rekening worden gehouden met de ecologische hoofdstructuren, dit is nodig om de versterking van biodiversiteit en de vordering van klimaatadaptatie in de gemeente te waarborgen.

6.4 Kapvergunningen bomenverordening

Gezien de ambities omtrent het beheer en onderhoud van bomen en boomsingels, is het wellicht noodzakelijk om het huidige kapvergunningbeleid te herzien. Een mogelijkheid is om dit beleid af te stemmen op de verschillende structuurtypen. Op deze manier sluit het beleid beter aan bij de gestelde ambities. Daarnaast is het van belang dat het kapvergunningbeleid gespecificeerd wordt voor houtkap zowel binnen- als buiten de bebouwingscontour houtkap, aangezien hier verschillende uitgangspunten kunnen gelden.

6.5 Programma's

Tot slot is het van belang dat de genoemde ambities en kansen in deze visie verder worden uitgewerkt in verschillende programma's. Een logische vervolgstap is het opstellen van een programma voor de groenstructuur, maar ook het ontwikkelen van een programma gericht op het versterken van de biodiversiteit binnen de gemeente heeft prioriteit. Deze programma's zullen een gedetailleerde raming en meerjarenplanning bevatten, gebaseerd op de uitgangspunten en doelstellingen van deze groenstructuurvisie. De factor tijd is in deze de variabele voor politieke keuzes. Het programma met een looptijd van 5 jaar zal opgesplitst worden in twee delen:

- Deel 1: Programma groenstructuur 2027-2031.
- Deel 2: Programma biodiversiteit 2027-2031.

Figuur 35. Heringerichte kruising met biodiverse plantvakken in het centrum van Rinsumageast

7. Literatuurlijst

- Bade, T., Smid, G. & Tonneijck, F. (2005).** Groen loont: De baten van de groene stad. Geraadpleegd van https://www.publicspaceinfo.nl/media/uploads/files/BADE_2012_001.pdf
- Compendium voor de Leefomgeving (2016).** Verlies natuurlijkheid in Nederland, Europa en de wereld. Geraadpleegd op 28-5-2025 van <https://www.clo.nl/indicatoren/nl144003-verlies-natuurlijkheid-in-nederland-europa-en-de-wereld>
- Gemeente Dantumadiel (2003).** Landschapsbeleidsplan
- Gemeente Dantumadiel (2013).** Groenstructuurplan
- Gemeente Dantumadiel (2019).** Gemeentelijke mobiliteitsplan. Geraadpleegd op 27-5-2025 van <https://www.dantumadiel.frl/sites/default/files/2024-06/ONTWERP%20Mobiliteitsplan%20Dantumadiel%2024%20april%202024.pdf>
- Gemeente Dantumadiel (2020).** Algemene Plaatselijke Verordening gemeente Dantumadiel 2020. Geraadpleegd op 27-5-2025 van <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR647279>
- Gemeente Dantumadiel (augustus, 2023).** Ontwerp omgevingsvisie Dantumadiel
- Natuur & Milieu (2023).** Groene- en Zwarte Bomenlijst
- Provinsje Fryslân (2025).** Provinciaal Programma Herstel Biodiversiteit, geraadpleegd op 18-6-2025 van: <https://www.fryslan.frl/flysystem/media/provinciaal-programma-herstel-biodiversiteit.pdf>
- Reyes-Riveros, R., Altamirano, A., De La Barrera, F., Rozas-Vásquez, D., Vieli, L. en Meli, P. (2021).** Linking public urban green spaces and human well-being: A systematic review. Urban Forestry & Urban Greening, 61. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127105>
- Ricciardi, E., Spano G., Lopez A., Tinella, L., Clemente C., Elia, G., Dadvand, P., Sanesi, G., Bosco A. en Caffò, A. O. (2022).** Long-Term Exposure to Greenspace and Cognitive Function during the Lifespan: A Systematic Review. International journal of Environmental Research and Public Health, 19(18). <https://doi.org/10.3390/ijerph191811700>
- Santamour, F. S. Jr. (2002).** Trees for Urban Planting: Diversity, Uniformity, and Common Sense. *National Arboretum Agricultural Research Service, U.S. Department of Agriculture Washington D.C.*
- SWECO (2024).** Een praktische verkenning naar een Nederlandse groennorm, geraadpleegd op 16-5-2025 via <https://natuurenmilieu.nl/app/uploads/Praktische-verkenning-naar-een-Nederlandse-Groennorm-Sweco-2024.pdf>

8. Bijlagen

8.1 Bijlage 1 – Toelichting beleidskaders

Friese Bomen- en Bossenstrategie

De Bomen- en Bossenstrategie sluit aan op de Omgevingsvisie 'De romte diele' (2020) van Provinsje Fryslân. De Omgevingsvisie benoemt vier opgaven die de provincie in dialoog met de samenleving actief wil oppakken:

- De leefomgeving vitaal, leefbaar en bereikbaar houden
- De energietransitie met kracht voortzetten
- Fryslân klimaatadaptief inrichten
- Versterking van biodiversiteit.

De Bomen- en Bossenstrategie is verbonden met al deze opgaven en is in de Omgevingsvisie gekoppeld aan energietransitie door de uitbreiding van CO₂-vastlegging, waartoe een betere bescherming van bestaande bomen en bossen, bosuitbreiding, aanplant van nieuwe bomen en landschapsherstel (inclusief houtwallen) nodig is. De rol die bossen en bomen spelen in deze opgave is opgenomen in de huidige groenstructuurvisie.

Visie Fryslân Klimaatbestendig 2050+

Deze visie is een leidraad voor toekomstige plannen. In 2023 heeft Provinsje Fryslân en het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân de toekomstvisie vastgesteld. De visie geeft inhoud voor het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG) en de Provinciale Omgevingsvisie. Voor het ontwikkelen van beleid en plannen over water, bodem en ruimte gebruiken we deze visie als basis.

Ontwerp omgevingsvisie

Deze groenstructuurvisie sluit aan op het ontwerp van de omgevingsvisie. In dit ontwerp staat in hoofdlijnen uitgezet hoe we de gemeente willen inrichten met het oog op de toekomst. Het gaat daarbij over thema's als wonen, voorzieningen, landschap, natuur, veiligheid, verkeer, monumenten, duurzame energie, aanpassing aan de klimaatverandering en economie. De gemeenteraad heeft op het moment van schrijven het ontwerp van de omgevingsvisie vrijgegeven voor terinzagelegging.

Landschapsbeleidsplan Dantumadiel (2003)

Dit landschapsbeleidsplan verwoordt een visie ten behoeve van het behouden en versterken van het kenmerkende landschap. Het geeft ook een kader voor maatregelen die betrekking hebben op landschap en natuur in het buitengebied.

Groenstructuurplan 2013

Deze groenstructuurvisie is een update van het groenstructuurplan uit 2013, de opbouw van het plan uit 2013 is dan ook aangehouden als leidraad voor de huidige groenstructuurvisie.

Gemeentelijk mobiliteitsplan Dantumadiel (2024)

Het Gemeentelijk mobiliteitsplan Dantumadiel bouwt voort op het verkeersstructuurplan van Dantumadiel uit 2012. Het nieuwe mobiliteitsplan geeft een overzicht van gewenste ontwikkelingen voor de komende tien jaar en gaat onder andere in op het goed sociaal en technisch ontwerpen van de infrastructuur in de openbare ruimte. Hier speelt openbaar groen, waaronder bomen, een rol. De groenstructuurvisie zal in lijn staan met de uitgangspunten die in gemeentelijk mobiliteitsplan worden gesteld.

Beleidsplan kapitaalgoederen

Nieuw integraal beleidsplan kapitaalgoederen vaststelling eind 2026. Deze groenstructuurvisie kan als inhoudelijke basis fungeren voor de wijze waarop omgegaan dient te worden met groenstructuren als zijnde groene kapitaalgoed.

8.2 Bijlage 2 – Kansen per dorpskern

Dorpskernen	Kansen	Hoofdthema's
Damwâld	- Inrichten van rotonde Haadwei - Doniawei als markant punt. Groen toevoegen aan deze versteende omgeving. - Wijzigen beheer groenstrook langs de Conradi-Veenlandstrjitte en de Thiedamawei. Hier is een brede groenstrook aanwezig, deze ruimte in het wijkgroen wordt ingezet om de secundaire structuur te versterken. Een voorbeeld is door bomen van de 1e grootte aan te planten. Het intensief gemaaid gazon kan worden omgevormd naar kruidenrijk grasland met (gemaaid) paden om hier de recreatieve waarde en natuurwaarde te verhogen. - Versterken van de groenstructuur op en rond de parkeerterreinen bij het winkelcentrum. Klimaatadaptief inrichten met groen. - Reconstructie Foarwei; versterken hoofdstructuurlijn met bomen/ groen opnemen in planvorming. - Vergroenen van diverse 'grijze' gebieden binnen de woonkern.	Landschap en cultuurhistorie, klimaatadaptatie, biodiversiteit.
De Westereen	- Reconstructie Foarstrjitte; versterken hoofdstructuurlijn met bomen. - Reconstructie wegen en riolering Vogelbuurt; klimaatadaptief inrichten van bestaand groen. - Reconstructie Noarder Stasjonsstrjitte; versterken hoofdstructuurlijn met bomen. - Reconstructie Suder Stasjonsstrjitte; versterken hoofdstructuurlijn met bomen. - Reconstructie Tolwei; versterken hoofdstructuurlijn met bomen. - Herinrichting winkelcentrum; klimaatadaptief inrichten met groen. - Yndustriewei; combineren watercompensatie 'De Bosk' met kansen voor meer biodiversiteit. - Rotondes Oasterwei; inrichten als markant punt (Aanplant bomen, inzaaien met bloemrijk mengsel of aanplanten vaste planten). - Stimulering bomen op particulier terrein. - Vergroenen van diverse 'grijze' gebieden binnen de woonkern.	Landschap en cultuurhistorie, klimaatadaptatie, biodiversiteit.
Feanwâlden	- MFC Feanwâlden; Herontwikkeling terrein met sportvelden Ljurkstrjitte. - Herinrichten groenstrook tussen de Boskrâne en het dorp: hier vervalt het fietspad en blijft een strook over voor een voetpad met groen. - Samenwerken met de werkgroep Natuerlik Ferskaat Feanwâlden. - Inrichten bosschage nabij Dr. Albert Plesmanloane als stinzenbosje i.s.m. werkgroep stinzenplanten Feanwâlden. - Vergroenen van diverse 'grijze' gebieden binnen de woonkern.	Recreatie en gezondheid, biodiversiteit, klimaatadaptatie.

Dorpskernen	Kansen	Hoofdtthema's
Broeksterwâld	- Aanplant bomen langs hoofdfietsroute Haadwei. - Inzaaien van buslus en rotonde met bloemrijk mengsel of aanplanten vaste planten. - Realiseren van een groene inrichting met voldoende schaduw ter plaatse van de rustplek tegenover het tankstation. - Vergroenen van diverse 'grijze' gebieden binnen de woonkern.	Recreatie en gezondheid, biodiversiteit, klimaatadaptatie.
Rinsumageast	- Hotspot Eeltsjemar: recreatieve ontwikkeling. - Vaarverbinding noord-zuid: recreatieve ontwikkeling. - Vergroenen van diverse 'grijze' gebieden binnen de woonkern.	Recreatie en gezondheid.
Wâlterswâld	- Herinrichting van de Foarwei: omvormen parkeerstroken/ bushaltes naar groenvak met een bomenstructuur. - Het toevoegen van markante bomen op parkeerterrein kerk aan de Foarwei.	Landschap en cultuurhistorie, klimaatadaptatie, biodiversiteit.
Driezum	- Toevoegen van groen bij herinrichten van de wegenstructuur in het centrum. - Vergroenen van diverse 'grijze' gebieden binnen de woonkern.	Landschap en cultuurhistorie, klimaatadaptatie, biodiversiteit.
De Falom	- Toevoegen van bomen op de kruising Haadwei en Falomster Feart. - Het toevoegen van bomen in de berm langs de Haadwei. - Markeren van de dorpsentree met markante bomen.	klimaatadaptatie, biodiversiteit.
Readtsjerk	Toevoegen van (markante) bomen.	Landschap en cultuurhistorie, klimaatadaptatie, biodiversiteit.
Sibrandahûs	- Toevoegen bomen in de vorm van knotwilgen passend bij terpenlandschap. - Onderhoud aan beplanting, zichtbaarheid van de kerk vergroten.	Landschap en cultuurhistorie, klimaatadaptatie, biodiversiteit, recreatie en gezondheid.